

Over dit boek

Dit is een digitale kopie van een boek dat al generaties lang op bibliotheekplanken heeft gestaan, maar nu zorgvuldig is gescand door Google. Dat doen we omdat we alle boeken ter wereld online beschikbaar willen maken.

Dit boek is zo oud dat het auteursrecht erop is verlopen, zodat het boek nu deel uitmaakt van het publieke domein. Een boek dat tot het publieke domein behoort, is een boek dat nooit onder het auteursrecht is gevallen, of waarvan de wettelijke auteursrechttermijn is verlopen. Het kan per land verschillen of een boek tot het publieke domein behoort. Boeken in het publieke domein zijn een stem uit het verleden. Ze vormen een bron van geschiedenis, cultuur en kennis die anders moeilijk te verkrijgen zou zijn.

Aantekeningen, opmerkingen en andere kanttekeningen die in het origineel stonden, worden weergegeven in dit bestand, als herinnering aan de lange reis die het boek heeft gemaakt van uitgever naar bibliotheek, en uiteindelijk naar u.

Richtlijnen voor gebruik

Google werkt samen met bibliotheken om materiaal uit het publieke domein te digitaliseren, zodat het voor iedereen beschikbaar wordt. Boeken uit het publieke domein behoren toe aan het publiek; wij bewaren ze alleen. Dit is echter een kostbaar proces. Om deze dienst te kunnen blijven leveren, hebben we maatregelen genomen om misbruik door commerciële partijen te voorkomen, zoals het plaatsen van technische beperkingen op automatisch zoeken.

Verder vragen we u het volgende:

- + *Gebruik de bestanden alleen voor niet-commerciële doeleinden* We hebben Zoeken naar boeken met Google ontworpen voor gebruik door individuen. We vragen u deze bestanden alleen te gebruiken voor persoonlijke en niet-commerciële doeleinden.
- + *Voer geen geautomatiseerde zoekopdrachten uit* Stuur geen geautomatiseerde zoekopdrachten naar het systeem van Google. Als u onderzoek doet naar computervertalingen, optische tekenherkenning of andere wetenschapsgebieden waarbij u toegang nodig heeft tot grote hoeveelheden tekst, kunt u contact met ons opnemen. We raden u aan hiervoor materiaal uit het publieke domein te gebruiken, en kunnen u misschien hiermee van dienst zijn.
- + *Laat de eigendomsverklaring staan* Het “watermerk” van Google dat u onder aan elk bestand ziet, dient om mensen informatie over het project te geven, en ze te helpen extra materiaal te vinden met Zoeken naar boeken met Google. Verwijder dit watermerk niet.
- + *Houd u aan de wet* Wat u ook doet, houd er rekening mee dat u er zelf verantwoordelijk voor bent dat alles wat u doet legaal is. U kunt er niet van uitgaan dat wanneer een werk beschikbaar lijkt te zijn voor het publieke domein in de Verenigde Staten, het ook publiek domein is voor gebruikers in andere landen. Of er nog auteursrecht op een boek rust, verschilt per land. We kunnen u niet vertellen wat u in uw geval met een bepaald boek mag doen. Neem niet zomaar aan dat u een boek overal ter wereld op allerlei manieren kunt gebruiken, wanneer het eenmaal in Zoeken naar boeken met Google staat. De wettelijke aansprakelijkheid voor auteursrechten is behoorlijk streng.

Informatie over Zoeken naar boeken met Google

Het doel van Google is om alle informatie wereldwijd toegankelijk en bruikbaar te maken. Zoeken naar boeken met Google helpt lezers boeken uit allerlei landen te ontdekken, en helpt auteurs en uitgevers om een nieuw leespubliek te bereiken. U kunt de volledige tekst van dit boek doorzoeken op het web via <http://books.google.com>

1865

Brach. J. C. Y.

01 10
01 10

01 10
01 10

01 1074

ERDAM

Digitized by Google

FREDERIK HENDRIK HENDRIKS

DE SCHILDER VAN

WOLFHEZEN

FREDERIK HENDRIK HENDRIKS

DE SCHILDER VAN

WOLFHEZEN

GESCHETST

DOOR ZIJN LEERLING

J J CREMER

ARNHEM

H B BREIJER

1865

Gedruckt bij G. J. THIESE, te Arnhem.

Omstreeks twintig jaar geleden had het Geldersche dorpje Oosterbeek ongetwijfeld een schilderachtiger voorkomen dan nu. De vele meer of minder prachtige villa's van heden, zag men er niet, en, stak ook reeds hier en daar de weelde uit de groene boschkaadjes het pronkzieke hoofdje omhoog, 't was toch meer nog het zoo schilderachtig gelegen *boerendorp*, het Oosterbeek met zijn uiterlijken eenvoud en natuurschoon, dat de stedeling en kunstenaar er vinden en roemen mocht.

Een roode trek-os voor een lage kar gespannen, komt van de Klingelbeeksche zijde langzaam aangestapt. Zijn geleider in het vaal geworden bombazijnen pak en den verkleurden rooden doek om den bruinen hals voert het dier met herhaalde aanporringen — die echter op den roode weinig indruk schijnen te maken — den heuvel af. De herberg, waar een vergulde ploeg op het uithangbord prijkt, gaat het langs en de smidse voorbij, om straks nabij de kerk — die in 't midden, doch aan den voet van het dorp ligt — juist bij het nette bakkershuis, den dorpsweg te verlaten en een zijspoor in te slaan.

Die mulle zandweg, door de dorpelingen de weverstraat genoemd, voert naar den Utrechtschen straatweg langs beek en groene heg, langs eenvoudige heerenhuizing en boerenhoeve, langs schuur en stulp, langs heuvels en graanvelden, al verder en verder, nu eens klimmend, dan weder dalend, straks zich kronkelend door het zoogenaamde Schreijersdal en dan weder stijgend ten laatste naar den hooger liggenden straatweg, de straatweg waar nu de landhuizen nog niet verrijzen die er een tien à twintigtal jaren later in zoo groote getale te vinden zijn.

„Meister Hendriks de teekenschilder, joa heerschap, da's hier dichtebij,” antwoordt de man op een vraag die tot hem gericht was. „As ie 't karspoor moar volgt dan kom ie d'r krek. Zie — dat witte huus links, da's retraite, nog 'en klein endje wiejer, doar hei'j de kleine loods van Bruil de timmerman — vort rooije! — en dóár — dóár vlak tegenover doar hei'j 't zijroam van den schilderteekenmeister. As 'k op de kar stoa — hört! — dan kan 'k altied de gouwe liest zien die um dat teekenspul zit. 't Is werelds zeg ik. — Ko vort ze'k! — moar anders: de mins is buuten die koamer den Heere welgevallig. Niemand is goed, zeit de Heere, bename Één, moar die mins is 'en beste! Joa, zie je heerschap, rechts. 't Is 'et huus achter die lindes.”

De wandelaar bedankte den man voor de terechtwijzing en, spoedig de stootende kar vooruitgetreden, volgt hij het eenigszins stijgende pad, om weldra de woning te bereiken die hem was aangeduid.

In den frischgroenen beukenhaag ter rechter zij van den zandweg, bevindt zich een eenigszins hoog doch smal latten hek, met een dwarskruis er over. De na-

tuur heeft het latwerk zilvergrauw gekleurd, maar het werveltje dat op een grooten verroesten spijker draait is wat zwarter.

Het huis waarvan de voorgevel zich niet tegenover maar ter linkerzijde van het hekje in den haag bevindt, ziet er niet vrolijk uit. Door een viertal laag gehakte linden overschaduw, ontwaart gij aan weerszijden der deur een paar vensters, waarvan de hooge, zwartgeverwde luiken, ter rechterzijde der deur gewoonlijk, en die ter linkerzijde, altijd gesloten zijn. Daar links is het atelier van den schilder. Is de aanblik van die woning niet vrolijk, het uitzicht, onder die linden door, is treffend!

Verre, verre in het blauw verschiet verliezen zich de Nijmeegsche bergen; lager rust de rijke Betuw in haar heerlijken Mei-dosch, vriendelijk omarmd door Waal en Rijn, de laatste zichtbaar waar hij recht voor u uit de vette Betuwsche weiden van den Veluwzoom scheidt, en straks zich nog even ter rechterzijde vertoont om achter den hoogen bergrug van den Duno te verdwijnen. En o, hoe bekoorlijk ligt daar het dorp!

Hooger ter rechter- dan ter linkerzijde, doch alles met een zachte glooiing afdalend naar den dorpsweg en het kerkje, liggen die woningen te midden van akkers en tuinen, van gaarden en boschkaadjes zoo geestig verspreid te lachen in 't zonlicht. Zie, zie dan hoe de rookwolkjes opkringelen langs die daken, en zie ook hoe ginds de arbeider, met zijn gereedschap over den schouder, zich naar zijn woning spoedt, dewijl zoo-even de heldere klokjes der landhuizen hem hebben verkondigd, dat het uur voor zijn noenmaal geslagen heeft.

Ja, 't is een lieflijk landschap dat zich van hier aan het oog vertoond. Een lage doornenhaag waarop eenig waschgoed in de warme middagzon te droogen hangt, scheidt den kleinen hof — voor de woning gelegen — van het korenveld dat hem begrenst.

Gij ziet wel dat de bewoner van dit erf geen smaak in Engelsche parken of keurig aangelegde tuinen heeft. Op die kleine perken groeien de rozen tamelijk wild dooreen, terwijl schilderachtige klits of rhabarberplanten heel wat plaats beslaan op den zandigen tuingrond. Behalve die weinig besnoeide rozen, mogen het ginds wat goudsbloemen zijn, die gij ontwaart, of wat resida hier of wat kattenstaarten dáár — ja kattenstaarten die zelfs in grasperk of paden hun roode pluimen wiegen — maar edeler bloemen ziet gij er niet. En toch, toch gevoelt gij in 't zelfde oogenblik, dat deze hof een schoonere voorgrond van dat heerlijke landschap is, meer, veel meer daarmede in harmonie, dan een sierlijke bloemhof het zou geweest zijn. Ja heerschap, hier zijt gij terecht, hier moet hij wonen de kunstenaar, de landschapschilder Frederik Hendrik Hendriks.

Doch zie, wat bloeiende roosjes spelen daar in het hoekprieel vanwaar de klimop zich naar de altijd geslotene luiken richt?

Drie frissche blozende kopjes zijn het die eenigszins schuchter naar den vreemde opzien terwijl het zand dat de beide oudsten in hare handjes namen — om er den hoogen den heel hoogen berg voor het kleine zusje van te maken — nu in dunne straaltjes tusschen haar vingertjes ontglipt.

„Is vader t'huis lief blondje?” vroegde het heerschap aan de oudste der drie.

„Ja, en Oerder-ee (1) ook, en ik ben Anna,” zegt het meisje, en, als ware ze verbaasd over het stoute stuk dat ze bestond, loopt ze snel den vreemde voorbij en verdwijnt om den hoek van het huis.

Het andere blondje zet haar arbeid ten genoegen van het jongere zusje voort, en als de schel door het huis heeft geklonken en straks de deur wordt geopend, dan gluurt de kleine Anna nog even met haar ronde kopje om den hoek, en zoekt eerst haar zusjes op, nu de vreemde is binnengegaan.

Door de eerste gangdeur ter linkerzijde, treedt gij des meesters werkplaats binnen.

't Is een ruim vierkant vertrek. Nu gij van buiten uit de zomerzon komt, nu vindt gij 't er koel, heerlijk koel, misschien wat donker, maar die laatste indruk wijkt al spoedig, want door het vierkante hoog geplaatste raam dat zich op het noord-westen tegenover de deur bevindt, stroomt een koel maar overvloedig licht naar binnen.

Niet waar ze hebben iets aantrekkelijks die boellige schilder-ateliers?

Ook hier ontbreken ze niet de honderde ongeboende en ongeborgene voorwerpen, die het verblijf er zoo gezellig maken. Toch zijn het geen kunstig gesneden meubels uit vroegere eeuwen, noch smaakvolle drapperiën die het oog bekoren; zelfs geen overvloed van schoone studies of schetsen — sommigen in meer of minder fraaie lijsten versieren, hier den wand.

Slechts een enkele studie bespeurt ge, en daar nevens — wel vreemd, niet waar? — schillen boombast, die

(1) Mijnheer Oerder.

met hun bruine en grauw-groene mossen er op, mede aan den muur zijn bevestigd. Doekramen, portefeuilles, lijsten en lijstranden zijn er in menigte. Tegen het muurvak — bij uw binnentreden ter linkerzijde van de deur — staat een groote zwarte lijst. Zij omsluit een onafgewerkte schilderij, of wel een uitvoerigen aanleg er van. 't Is een breede compositie, reeds krachtig en fijn van toon.

Juist onder de twee geslotene vensters, bevindt zich een langwerpige tafel, die op vier stevige poten rust. Wat zij draagt is met een enkelen blik onmogelijk waar te nemen. Een nauwkeurige beschouwing kon toch de moeite beloonen. Zie dan; hier zijn het eenige oude boeken, die óp en naast elkander liggen, een lijmpot staat er neven en het deksel van een schilderkistje leunt er tegen aan. Daar in 't midden ligt de duitsche pijp met het roer op de groote ronde tabaksdoos en den doorgerookten kop in het koperen vuurcomfoor. Het gebarsten palet met zijn verdroogde verwen draagt een paar schetsboeken, waarvan het grootste openligt en een geestige crayonschets van een boerenstulpje te aanschouwen geeft. Een groote bijbel rust aan de bovenzijde op een kant van een marmeren wrijfsteen, de wrijfsteen rood van het vermiljoen waarin de looper gedroogd zit. Een vuurslag ziet ge hier, en de tondeldoos die er bij behoort iets verder bij eenige prenten liggen. Dat koffijketeltje daar, met die kopjes er bij, dat nieuwe-testamentje nevens dien hamer en nijptang; die oliebak waarin een aantal penseelen en kwasten liggen, dat alles, en nog zooveel meer het vormt een stil leven, dat wel verre van te mishagen een indruk maakt die u aangenaam treft.

En die bijbels, dáár? zoo vraagt ge. Stil, zou bij het aanschouwen van die schijnbare verwarring niet onwillekeurig een gedachte kunnen oprijzen in de ziel, een gedachte die reeds met één trek het beeld van den man schetst, het beeld van den waarachtig vroomen, en edelen kunstenaar?

Neen, geloof het maar vrij, zoo min als er hier van een geringschatting sprake kan zijn, zoo min is het een pronken met het „boek der boeken”, of een uitstallen van het „dierbare woord.” Niet het boek met den bruinleeren band en zijn Gothische letters is den eigenaar heilig; niet met dat boek pleegt hij afgoderij, neen! het „Woord, het Woord ten leven” dat hem daaruit toespreekt, is hem boven alles dierbaar. Maar zie, dat woord behoort te huis in het leven, dat woord is hem het dagelijksch brood voor de ziel; 't is voor hem zoo natuurlijk dat die bijbels daar liggen, en dát ze daar liggen in zulk een omgeving, het schetse u den kunstenaar, maar bovenal zijn hoogste ideaal: „Gods woord in het leven!”

Tegenover het raam staan twee schilderezels een weinig achter elkander geplaatst. Voor den kleinste zit een jongman met ijver te werken aan een landschap, dat een misschien wat al te sterken familie-trek heeft met dat grootere doek op des meesters ezel.

En de meester — nu de vreemdeling binnentreedt, staat hij haastig van zijn zitplaats op, legt palet en penseelen snel in de openstaande schilderkist ter linkerzijde, nadert den binnenkomende met een ongedwongen vriendelijken groet en vraagt wie hij 't genoegen heeft in zijn woning te zien.

De vreemde noemt zijn naam en hoopt dat dit bezoek

inderdaad voor beiden een bron van genoeg en zal worden.

Voor zich zelve is hij daarvan zoo goed als zeker. Hij bedriegt zich immers niet dat er in zijn oudsten zoon een kunstenaar steekt; en — één blik op dien meester is voldoende om hem vertrouwen in te boezemen. Ja, dat is een goed een open gelaat; dat hooge voorhoofd spreekt van waarheid; die kleine oogen zien scherp; de fijngevormde neus en mond ze geven iets edels aan het gelaat waarover doorgaans een ernstige tint ligt verspreid, ofschoon de plooiën van een gullen lach er niet zelden op geteekend zijn, en de donkere krulharen met den kleinen puntbaard een vrolijke lijst uitmaken van de nobele schilderij.

En de eerlijke meester „weet waarlijk niet” wat hij den goeden kunstlievenden vader antwoorden moet. Die meegebrachte teekeningen van den zoon, zijn — met het oog van den kunstenaar bezien — prullen, onbeduidende prullen; er kan zoo goed een dominé, een koopman of zelfs een rentenier als een schilder in hem steeken. Maar — het is immers des jongens lust; het verlangen der ouders. Het zou *kunnen* zijn dat er kunstenaars-merg in hem zat.....

Of er iets van komen zal? Zie, dát kan hij in goede niet met ja beantwoorden; doch waarom het niet te beproeven! Bovendien de schilderkamer is groot; drie blondjes spelen daar buiten in het zand; de stamhouder wordt verwacht, en — in het dierbare Nederland blijven voor den kunstenaar de gouden bergen nog altijd een deel uitmaken van het dommelig verschiets.

Slechts weinige dagen later zat er in het atelier van den Oosterbeekschcn landschapsschilder Hendriks een tweede leerling.

Aan een kleine tafel ter zijde van de groote, die we vroeger noemden, had de meester den 16jarigen knaap aan het nateekenen van goede landschapstudies gezet; en die knaap, o hoe onuitsprekelijk wél was het hem daar in dat stille verblijf. Wat heerlijke uren heeft hij er doorgebracht, nimmer te vergeten uren, in het gezelschap van den genialen, den vroomen meester en diens geliefden Oerder, den oudsten leerling, den innig aan hem verbonden vriend — verbonden bovenal door één geloof en één onwankelbaar vertrouwen op „Gods eeuwig en onfeilbaar woord in de heilige Schrift.”

Ja, in dat gezelschap, bezig met de kunst die hij liefhad, heeft hij onvergctelijke uren en dagen gesleten, doch — niet slechts dáár in dien kleinen eenvoudigen tempel door den meester aan de kunst — het komt mij voor aan een kunst die naar God streefde — gewijd, maar ook er buiten, in de prachtige natuur, in dien heerlijksten dien volmaaktsten tempel Gods, ook daar heeft hij met hen genoten, en geleerd onwaardeerbaar veel.

En — nu die zalige dagen reeds zoo lang zijn vervlogen, nu die goede meester is heengegaan van deze schoone aarde en rust in het stille graf waarboven de vlinders zich wiegen, nu wil de leerling, na meer dan twintig jaren nog eens ronddolen in den rijken gaard zijner herinneringen, om te spreken van den geliefden meester en van die dagen, die overschoone dagen. En, kan hij niet anders dan ook zich zelve daarbij te noemen waar hij zijn indrukken tracht weder

te geven, toch zal hij den man wel op den voorgrond houden, den kunstenaar aan wiens nagedachtenis hij deze bladzijden wijdt; den talentvollen en wat meer zegt — den *oorspronkelijken* landschapschilder, den in vele opzichten zoo hoogst merkwaardigen, godvruchtigen mensch, den liefdevol zorgenden echtvriend en vader, den oprechten, den trouwen vriend.

Ja, de leerling uit 's meesters schoonsten levenstijd — zoo als hij zelf nog kort voor zijn heengaan getuigde — de leerling die, zoo al niet de liefde tot het schoone in Gods heerlijke schepping, toch zeker het oog er voor wel het meest aan dien onvergetelijke te danken heeft, hoe zou hij anders dan met de warmste liefde en hoogachting van hem spreken, terwijl hij vol diepen weemoed terugdenkt aan dat, nog maar kort geleden vaarwel, dat laatst — dat allerlaatst vaarwel!

Weer had het gelui der bengels boven de heerenhuizen aan het atelier-klokje sein gegeven om zijn twaalf heldere slagen te doen hooren, toen de atelier-deur opening en de vriendelijke echtgenoot van den meester zichtbaar werd. Voorafgegaan door de twee oudsten van haar drietal, trad zij de kamer in, en terwijl zij de blonde Anna voorzichtigheid aanbeval bij het dragen van het blaadje met de drie kopjes er op, vrijwaarde zij de kleine Maria — het donkerder krullebolletje, vaders evenbeeld — dat ze zich niet kon branden aan het bekende nu met warme koffij gevulde keteltje, waarmee het lachende snoepje naar binnen kwam.

Al moet aan de vrouw van een „meester in de kunst”

zoo goed de titel van Mevrouw toekomen als aan de echtgenoot van een „meester in de rechten”, dáár op het dorp schonk men aan de vrouw van den nederigen kunstschilder zelden meer dan het eenvoudige Jufvrouw, of Juffer.

Jufvrouw Hendriks die den jongsten leerling vriendelijk had gegroet, en nu even van terzij een blik op het schilderstuk van haar man sloeg, met de zachte aanmerking, dat het o zoo mooi was, kreeg op een goedmoedigen half lachenden toon ten antwoord:

„Zie 't is toch gelukkig dat de vrouw het altijd mooi vindt; ik meende zoo even dat het nog heel veel te wenschen overliet.”

Nog heel veel te wenschen! Dát begreep jufvrouw Hendriks niet; en mijnheer Oerder die naar de koffij zag, en de jongste die van de kleinen een handje kreeg, zij begrepen dat ook niet... Zoo *heel veel* te wenschen overlaten!

„We zullen maar eens een kop koffij drinken,” hernam de meester terwijl hij opstond. „'t Is jammer: Oerder heeft er weer geen zin in.”

„Ik? waarom niet?” zeide de oudste leerling terwijl hij de heldere oogen van zijn goed rond gezicht naar den meester opsloeg.

Oerder vatte niet zoo spoedig een aardigheid.

„Omdat ge d'r altijd zoo haastig naar tast en daardoor wel eens den mond hebt gebrand,” lachte de meester.

De jongere leerling lachte even mede.

„Dat wordt mooi Oerder,” liet de oudere vriend er AANSTONDS op volgen, terwijl hij de schilderij van den geliefden leerling over diens schouder bekeek. „Hier” — en hij wees op den voorgrond, „hier moet nog wat kracht komen, zie, zoo als ik er dáár naar tracht,”

en hij wees ter linkerzijde op zijn eigen doek: „kracht, maar altijd helder in de schaduw.”

Hoe nu — het werk van den leerling is „mooi” en het prachtige stuk van den meester „laat nog veel te wenschen over;” dát landschap, waarop zich die beide rijk en zilverkleurig bemoste abeelen ter rechterzijde, zoo stout boven den groenbruinen mosgrond verheffen, en het krachtige bosch in vlakken toon er achter, een zoo schoon contrast oplevert en toch in zulk een treffende harmonie is met den fijngrauwen tint van het zand op den voorgrond, met lucht en verschiet, met de rosse heide en het zandpaadje dat er door henen breekt... laat dat heerlijke doek nog veel te wenschen over, terwijl die flauwe afschaduwing van 's meesters werk, die copij — hoeveel goeds zij ook moge bevatten, reeds „mooi” genoemd wordt?

Maar stil, daar neemt de meester het blad papier waarop de jongste leerling vrij onhandig; — dat zou het corpus delictie van 31 Mei 1844 nog kunnen getuigen — een studie met zwart krijt naar Koekoek's Olmen heeft geteekend.

„Zie eens Oerder, dat wordt uitmuntend,” zegt hij. „Braaf zoo vriendje, dat gaat een goeden weg op. Vooral niet te wild. Correct zien te volgen. Komaan daar zal het brood met de koffij op smaken.... Wel wel, jelui kleine stumpers, zul je eens gauw maken dat je weg komt,” vervolgt hij tot de kleine meisjes schijnbaar bestraffend op vriendelijken toon. „Kom! voort!” en terwijl hij de kleine Maria op den arm neemt en Anna bij een hand, gaat hij met beiden ter deure uit.

Eer hij uit den gang terug komt, drukt hij op Maria's altijd lachende mondje een teederen zoen, en

waarlijk, zijn lieve oudste komt daarbij ook geenszins te kort.

„O, o! als men ook maar even in dat atelier komt!” zegt de moeder, en weder vriendelijk groetend, verlaat zij de kamer.

En de schilder — ja, ofschoon hij zielsveel van de zijnen hield, hij zag ze niet gaarne in het atelier. Voor vele jaren had hij leergeld betaald. Doch daarvan later.

Het woord door den meester tot zijn jongsten leerling gesproken was door dezen niet zoo spoedig vergeeten, en — nóg, nu nog na zooveel jaren zegent hij den schat van leering dien hij, niet slechts uit 's meesters onderricht, maar ook uit de nederig menschkundige wijze waarop hij het gaf, voor toen en voor later mocht putten.

Welligt geleerd door de schoone parabel der talenten — immers: „Gods woord in het leven” — dat was Hendriks' leuze. — eischte hij van *anderen* slechts arbeid naar krachten, en — van zich zelven het allermeest! Het eerste vergeet men wel eens, en het laatste nog al dikwijls — of omgekeerd.

't Was op zekeren middag zeer stil in 's meesters werkplaats.

De meester zelf schetste met dunne terpentijnverf een nieuwe compositie op het blanke doek, en — alsof het tooveren was, zoo kwam al meer en meer de geestige aanleg te voorschijn. Bij het aanschouwen er van dacht men zich aanstonds op den heuvel schuin achter 's meesters woning; het oog verloor zich reeds in een ten deele vlak, ten deele heuvelachtig verschiet, terwijl wat meer

naar voren de blik mocht rusten in de dorpsvallei waarachter een riviertje zich kronkelt door de groene vlakte, en het rookzuiltje opkringelend uit een scheepje aan den oever, reeds een fijnen toon geeft aan de donkere houtpartij waartegen het uitkomt. De bruin-groene voorgrond waardoor de zandweg slingert, is reeds geestig aangezet, terwijl de bruine omtrekken terzij van dien zandweg, met enkele kleurige tinten er in, u reeds doen vermoeden, dat een troepje rustende kramers daar als stoffaadje een aangenamen indruk maken zal.

't Was stil in de kamer. Slechts nu en dan hoorde men van den oudsten leerling een half zuchtend gemompel dat wel opgemerkt, doch niet beantwoord werd, tot dat hij eindelijk met de luide beweezing: „dat het niet goed wilde worden”, het tempermes nam en de pas op zijn doek gebrachte luchtverwen er weder afschrappen ging.

„Wil het niet vloten Oerder?”

„Neen, die luchten zijn ook zoo verbazend moeielijk.”

„Daarom is het KUNST Oerder.”

„Ja kunst; maar al wat kunst heet is niet zoo zwaar als dit. Indien men binnenhuisjes, vee, stillevens, bloemen, vruchten en wat al niet meer, gemakkelijk kan naschilderen, dan heet dat ook kunst, maar, ik zou meenen een kunst die heel wat gemakkelijker is dan het landschapschilderen en vooral dan het schilderen van luchten die men wel gevoelen maar slecht copieren kan. Die dunheid, die fijnheid, dat doorschijnende — moeielijkers is er niet.”

„Tijdens mijn verblijf in Amsterdam,” zoo begon de meester een kort verhaal, terwijl hij ijverig voortwerkte, „zaten we eens gezellig bijeen. Allen waren we schil-

ders, en terwijl het gesprek over de kunst liep, werd de vraag geopperd: welk vak der schilderkunst wel het moeielijkst zou wezen. Een beweerde er, dat de genreschilder — zoo hij al niet hooger dan de historieschilder stond toch, in menig opzicht niet beneden hem mocht gesteld worden; de genreschilder zoo meende hij, behoefde in elk geval bij zijn veelvuldiger scheppingen een rijkere fantasy, en bovendien hoe delicaat moest zijn penseel niet wezen bij een breedheid die de kunst tot zelfs in de kleinste werken eischt. Al spoedig echter viel hem de historieschilder met een pleidooi voor zijn vak in de rede, waarop we alhaast gereed waren aan zijn genre de zegepalm toe te kennen, toen de veeschilder van de bokkensprongen zijner beesten begon te spreken, en de zeeschilder van het woelen zijner golven ging ophalen, van de touwen zijner schepen, van de brandingen en wat niet al meer, totdat eindelijk ook de landschapschilder in 't breede over de groote bezwaren aan *zijn* genre verbonden begon uit te wijden, en zonder dat men zijn woordenvloed kon stuiten, van de heiden en de weiden, van de luchten en de wolkschaduw en van de zóóveel en zóóveel boomsoorten sprak, terwijl iedere soort zijn eigenaardige „boomslag” toch had. In 't einde,” zoo vervolgde de meester, terwijl Oerder zijn pijpje had aangestoken, „in 't einde werd de strijd — ofschoon in der minne gevcerd — zóó levendig, dat men den oudste van 't gezelschap den beroemden P. tot scheidsrechter riep. En weet ge wat de verstandige man ten antwoord gaf: Ja heeren, dat was zijne korte uitspraak, wat het moeilijkste in de kunst is, dat durf ik niet te bepalen, maar 't gemaklijkste is zeker: er een praatje over te houden.”

Ofschoon het verhaal van den meester slechts tot antwoord, en geenszins ten verwijt moest strekken, zoo sloeg toch de oudste leerling — toen het geëindigd was — haastig den blik door het hooge raam naar buiten, tuurde een wijle in de fijn blauwe lucht waarin de zachte wolkes voorbijdreven, vatte op nieuw het palet met den bos Lyonsche kwasten en toog weer aan 't werk.

En ook op den jongsten leerling had die eenvoudige vertelling indruk gemaakt. Ja een indruk die niet zou verdwijnen. DOEN was de weerklank er van. — Samen-spreking hebbe haar nut. Oordeele wie oordeelen wil — liefst de bevoegde — maar, die de kunst — en welke dan ook — waarachtig liefheeft, hij *beoefene* haar zonder ophouden. Haar liefhebben is: al voortredend den weg in 't oog houden dien zij ons wijst. Wil men — zelf niet zeker en ongeroepen — anderen nog den weg wijzen, alligt raakt men te zamen van 't rechte spoor en gaat er in elk geval veel kostbare tijd mee verloren. Genoeg, de oude beroemde Amsterdammer had gezegd: „Praatjes er over te houden dat is zeker het gemakkelijkst.”

„'t Zal morgen — zoo de Heer wil — een mooie dag worden, dus mannen bij tijds present, en dan naar Wolfhezen.”

De meester had goed voorspeld, en het gebeurde zoo.

Een dag met Hendriks doorgebracht te Wolfhezen, in het prachtige Wolfhezen....! O bij de herinnering er van, vervult een onbeschrijfelijk weemoedig, doch tevens een zoo zalig gevoel de borst.

Denk u terug in dien schoonen zomermorgen — reeds

lang geleden — toen ge met den geliefden vriend onder het lommer der zware eiken wandeldet en ge rusten gingt op die bank, en daar ernstig spraakt en toch luis-terdet naar de vrolijke zangers daarboven. Verplaats u slechts even in dien stillen avond, toen ge eenzaam do-lend u gingt neerzetten op den mosrand terzij van het suisende mastbosch en den blik deed dwalen over de bruine hei, ros gekleurd door de laatste stralen der da-lende zon; toen ge dat aardige karretje met plaggen beladen, horten en stooten zaagt in het kronkelende zandspoor — ginder den heuvel op, en, tot het hoog-ste punt genaderd, de kar met het figuurtje er naast, zoo krachtig zaagt uitkomen tegen den purperen hemel, om dan te verdwijnen, te verdwijnen, even als de roode zonnescijf even.... ja even als zooveel wat nu reeds voor u verdwenen is.

O wanneer gij u zulke stonden herinnert, ja dan ge-voelt gij voorzeker hoe het mij te moede is wanneer ik een dag gedenk, een dag zooals ik u vluchtig met haar natuurschoon wil schetsen.

Daar togen ze de woning uit, de meester en zijn leerlingen — de jongste der laatsten was reeds vroeg van de overzij der rivier gekomen. — Ze droegen lustig hun schilderkistjes of schetsboeken met de zonnescer-men en schilderstoeltjes er bij, ofschoon 't een heele vracht was. Daar ging het dan al stijgend den hollen zandweg door, straks den Pietersberg over, die een zoo heerlijk panorama te genieten geeft; al verder, nu eens rechts en dan weer links, door de lanen en langs de vijvers van den Hemelschenberg.

Voor heden kozen ze niet het pad door de kleine vallei langs de source, waaraan het landgoed de Oorsprong

zijn naam te danken heeft, ze sloegen een korteren weg naar den straatweg in, om spoedig dien straatweg — de Koude Herberg voorbij — tot aan den tol te volgen, en dan rechts het smalle paadje te kiezen, dat door het jonge beukenbosch heen, naar den prachtigen voorhof van het ongerept Wolfhezen voert.

Hoe heerlijk schoon is die voorhof in den September morgen; dat statige bosch van zware grove dennen. De blauwe nevel die nog hangt in het woud, geeft van verre een wonderlijnen toon aan die grauwe kleuren van het dichte naaldenlover, waar het omhoog wordt geheven door die zware doch sierlijk gevormde grauw rosse stammen en takken, de laatsten soms helder rood.

Prachtig dennenbosch! Wat genoot reeds de meester, wanneer hij nu en dan stilstond op het glibberige naalden-pad — hooger liggend dan het karspoor er naast, en schier bij elke schrede met de wortels der boomen doorploegd. Wat genoot hij, toen hij er wees op dien blauw-grauwen toon van verre, op dat snel van terzij invallende licht waar het fonkelde op het dennenlover en de roode takken zette in vollen gloed.

Maar, voort ging het dan ook weder door dien verheven tempel Gods, langs struiken en bramen, langs heideplanten en boschbessen groen, waaruit niet zelden de zilveren bermpjes hun blonde stammen verhieven en gracijs hun topjes wiegden tusschen het naalden-dak.

Aan het einde van het dennenbosch gekomen, waar het karspoor, eenigszins dalend, den steileren heuvelrug bij zijn einde doorsnijdt — daar hebben ze Wolfhezen, het eigenlijk Wolfhezen bereikt.

Recht tegen hen over — aan de overzij eener klare beek die eenigszins in de diepte stroomt — daar ligt een boe-

tenhoeve met haar schuren en graanbergen gedeeltelijk in 't groen verscholen.

't Is een schilderachtig brugje dat sterk doch kunsteloos van ruwe boomstammen, plaggen en takken gemaakt, de beide oevers der beek verbindt en eveneens den zandweg die naar de hoeve voert.

En, ter rechterzijde, daar ligt nu het kleine, doch — door al wat natuurschoon bemint — het als eenig geroemde, Wolfhezische bosch.

Zoek er geen zware eeuwenheugende eiken; geen beuken wier stammen slechts door velen te omvademen zijn. Zoek er geen bruisenden stroom die door de steenen klatert, maar bovenal zie niet rond naar aangelegde paden, naar cascaden of mooie springfonteynen, neen van dat alles vindt gij er niets. Maar — wat vindt ge er dan? Luister:

't Is een langwerpig terrein. Aan den tegenovergestelden noordoostelijken zoom, niet verre van den spoorweg naar Arnhem, ontspringt er een kleine beek. Al spoedig zich splitsend in twee armen — die zich echter ook ras weer vereenen — vliedt de beek zachtjes in een zuidwestelijke richting voort, de plek voorbij waar wij ons bevinden.

Eerst — zich kronkelend in de laagte — vliedt zij door een sparrenbosch heen, om al spoedig haar schooner loop te vervolgen langs de prachtige heuvels over wier voeten ze murmelt. En die heuvels, hoe heerlijk zijn ze van vormen, hoe rijk aan tinten; welk een schat dragen ze van sierlijk rijzig geboomte, van fiere eiken en abeelen, van slanke berken en schoongevormde beuken, wier stammen en takken en blâren zich buigen en wiegen boven de heldere beek.

Bij elke kromming van het stroompje vertoont zich een nieuw en verrassend tafreel.

Zie op die heuvels hoe het zilvergrauwe zand spartelt door de grauwgroene zoden, langs de diepsels onder de paarsch-bruine hei, langs de duizende plantjes en bloempjes, om, afdalend naar de beek, haar blanke kiezels te doen weerkaatsen in het murmelend spiegeltje naast groene biesen en breedgewiekte varen. — Dáár met den voet verscholen in het struikgewas, omrankt met wilde kamperfoelie, ligt een door den storm ontwortelde en naar de overzij der beek gevallen eik, met den kruin in de armen van een zilveren abeel te rusten. Ginder daar spreidt een breedgetakte beuk zijn lommer over den heuvel uit, en zoeken zijn wortels den zoeten vliet die hem te langer zijn frischheid bewaart.

't Was er weer heerlijk in dien luthof der natuur. Nu vooral in den najaarsmorgen, met de blauwe nevels die er dwaalden in het hout, met die duizende dauwdropjes op het loover van boomen en struiken, van grasjes en bloempjes; hier door de schuine stralen der morgenzon zoo schitterend verlicht, daar meedommelend in de zwijgende schaduw.

Maar voor heden had de meester het voornemen niet om daar langer te toeven.

Ter linkerzij den straatweg overstekend — den straatweg die door de heerlijkheid Doorwerth, van Wolfhezens station naar het kasteel voert — dien straatweg overgaande, beklom hij met den jongsten leerling al spoedig de hei terzij van een schaapskooi, om de beek te gaan wedervinden waar ze zich al verder naar 't zuidwesten een bedding kiest.

Al zij het hier geen prachtig *bosch* waar de beek zich

door henen slingert, op deze heuvels — misschien nog rijker in kleuren — heeft het oog een heerlijk uitzicht over de breede hei, en, de eiken die zich in fraaie groepen nabij het stroompje bevinden, ze mogen wat laag zijn van stam, ze hebben toch voor het schildersoog een overgroote bekoorlijkheid.

Oerder was achtergebleven. Nog verdiept in de aanschouwing van die breede schilderij bij de brug, was hij blijven staan. Naar die boomen had hij gekeken, hoe de takken zich teekenden, hoe de blaren reeds hier en daar met een bruinen tint gekleurd, zich vertoonden in licht en in schaduw. Misschien ook had hij dáár onder de boomen het teekenachtige ventje bespied dat eikels zocht, en met den zak over den schouder — misschien turend naar bramen er bij — allengs schuil ging achter de struiken. Verloren in de aanschouwing van een zoo schoon tafreel, was hij eensklaps opgeschrikt door een stem aan zijn zijde.

„Pardon meneer,” zoo sprak een tamelijk dik persoon wiens roode hoofd, tusschen twee vadermoorders in, door een witten das van den romp was gescheiden, „zou meneer zoo goed willen zijn” — en hij ligte den hoed op — „om mij eens te zeggen waar men hier ergens naar Wolfhezen gaat?”

„Wolfhezen wel dat is *hier* m'nheer.”

„Ja sjuust meneer; ja, mijn vriend en ik, ziet u,” — de dikke heer wees naar iets kleiner met een bril op — „we zijn ook sjuust aan het station Wolfhezen afgestapt en hebben nu al een eindje straatweg gemaakt. Jawel, dit is hier allemaal de heerlijkheid Wolfhezen niewaar? Maar ziet u het eigenlijke Wolfhezen — dat zoo mooi moet wezen.... is dát — als het niet ál te indiscreet is — niet ver van hier?”

Ik had die goeie oogen van Oerder wel eens willen zien.

„Maar dat is *hier* m'nheer; aan deze zijde is het bosch, en ginder.... in één woord 't is *hier*.”

„O zoo...” Rondziende: „Aja!” Den hoed oplichtend: „Dank u heel beleefd meneer. Zie je wel, dat is Wolfhezen Jan. Allerliest niewaar? Mooie boomen!”

„Nou Kees, bij ons op de werf hemme ze zwaarder hoor. Vooruit maar! We kunne nou zegge da' me't gezien hebbe. Atjuus meneer.”

„Nogmaals vriendelijk dank voor uw beleefdheid meneer,” hernam de man met de vadermoorders, en nog eens rondziende besloot hij alweder met een goedkeurend knikken, terwijl die beiden den straatweg opzochten: „Allerliest, parole d'honneur!”

Goeie Oerder wat hebben we geschaterd van 't lachen toen je zoo diep verontwaardigd dat schandaal kwaamt vertellen. 't Was om niet te bedaren, en ofschoon gij er — 'tland aan hadt — toch hebt ge eindelijk meege-lachen. We hebben 't uitgeproest: dat er zulke wezens konden bestaan! Maar eigenlijk, dat lachen was niet prettig geweest. We waren zoo eensklaps uit een andere stemming gerukt. Toch moge het zijn nut hebben gehad, althans, een dankbaar gevoel vervulde al spoedig het hart, immers wij mochten iets meer gevoelen en vatten van Gods schoone natuur, dan de heeren van „Bij ons op de werf” en zooveel die hen gelijken.

Het zal hier de plaats wezen om bescheidenlijk te vermelden hoe de meester gewoon was de natuur te bestuderen. Ongetwijfeld heeft hij als aankomend kunstenaar een menigte studies ook in olieverf naar de natuur genomen, zijn eigen getuigenis staat er ons borg voor, doch op later leeftijd studeerde hij meestal anders.

Maakte hij ook niet zelden krabbelingen of omtrekken in zijn schetsboek — ten einde lijnen voor composities te bewaren, zijn eigenlijk studeren bestond uit *zien*. Hij zag; zag scherp en lang; nam de natuur als 't ware in zich op, en wat de natuur hem door 't oog in de ziel had gespiegeld, dát gaf hij in zijn werkplaats terug op het doek. Kan het zoo wel anders of de mensch zal uit des kunstenaars werk ten duidelijkste spreken? Doch daarvan later.

„Wanneer gij zóóveel studies zult gemaakt hebben als ik het in mijn leven al gedaan heb, dan moogt ge óók kijken, vriendlief, maar nú aan het werk. Teeken mij eens die heuvels met die struiken er op, en ginds het verschiet er over heen; nauwkeurig, geen speling van 't zand moogt ge vergeten.”

Zoo sprak de meester, en zie, daar liep hij met zijn schildererkistje den heuvel op; bleef even staan met de hand boven de oogen; daalde weer af naar de beek, tuurde lang voor zich uit, en eindelijk, daar stelde hij zijn schilderstoeltje beneden in het zand; opende — 't was wel iets bijzonders — de schildererkist, en toen hij zich gezet had, toen schetste en schilderde hij op een klein paneeltje de heuvels en het beekje — juist zoo als zij zich daar aan het oog vertoonden.

Terwijl ik dit schrijf staat het bedoelde paneeltje voor mij. 't Is een merkwaardig paneeltje, want, indien ge u even 's meesters gewone studeerwijze herinnert, dan zult ge 't niet vreemd vinden dat dit de eenige natuurstudie is die de jongste leerling hem schilderen zag. En *hoe* is die studie geschilderd? Met een waarheid die den knaap den stouten wensch deed uiten om haar voor zijn spaarpenningen te mogen bezitten — 't geen

hem in 't einde goedgunstig werd toegestaan. — Maar dit antwoord wat zou het beduiden, immers de knaap kon hebben misgezien. Neen, met een waarheid die hem na zoo veel jaren het harte nog week maakt, omdat de man die zulk een oog had ontvangen, het nu voor immer gesloten heeft; met een waarheid bovenal die ieder kunstenaar verrukt, zoo Wolfhezens beekheuvels hem helder voor den geest staan.

't Is niet onnatuurlijk dat juist *die* studie-morgen te Wolfhezen den diepsten indruk bij den jongeren leerling heeft achtergelaten, dewijl een zoo schoone en zichtbare herinnering er hem van overbleef.

Voor 't overige was het, ook op dien morgen — zooals het altijd was — een welkome verpoozing, wanneer de meegenomen mondbehoefden werden te voorschijn gehaald. In de schaduw der breede eiken zaten of lagen ze dan op den zachten mosgrond neder, en zagen, terwijl ze hun voorraad nuttigden, naar het eekhorntje, dat — blijkbaar voor schilders onbevreesd — boven hun hoofden lustig van tak tot tak sprong; of wel ze tuurden in die wereld onder de heidebloempjes en schrale grasplantjes, naar de heel kleine mugjes die er op de zonnigste plekjes societeit hielden; naar het torretje — zoo mooi in 't gouden pak, als een excellentie in gala-costuum — dat deftig voortscharrelde, maar, als er iets in den weg kwam vreesachtig op den rug ging liggen en de pootjes samentrok. Ze zagen dan de kleine vlindertjes die er haast uitzien als de blauw-paarsche heideklokjes, en ook de lievenheersbeestjes, die ze namen op de hand en lieten loopen van den eenen vinger op den andere, totdat het diertje in eens de rood en zwart gespikkelde schaaltes opende, de vleugeltjes spreidde en — wegvloog meteen.

En, als ze dan de verkwikking hadden genoten, dan keken ze ook nog wel eens de witte stippen na die op het beekje al haast den hoek waren omgedreven, de witte stippen waarin de proviand was meegenomen en die nu gleden in 't koele nat, voorbij de hoeve Het laag Wolfhezen, naar de Heelsumsche molens.

Maar ook somtijds — wanneer de studieplaats omtrent de *eerste* hoeve, nabij het brugje was gekozen, wat kon ze dan lekker smaken de koffij uit de zwartgelakte kan waarvan de kraan van geen ophouden wist. Aardiger kind dan die ze er bracht zaagt ge nooit bij een boere-nerf. Vief blondje! — ze kon het zich best begrijpen, dat de heeren graag een vollen pot met suiker hadden en melk zooveel ze lustten, maar, dat ze liever op den grond zaten met het „koffijspul” er bij, dan behoorlijk tafel en stoelen te hebben — voor hetzelfde geld — daar, neen dáár had ze geen begrip van. Als Hanneke — ik meen dat ze zoo heette — eens aankwam en water schepte aan de beek, en 't zonlicht de glimmende kan en 't opspattende nat te sterker deed blinken, dan, ja, dán verlichtte ze zeker een figuurtje er bij, wel waardig, dat — aleer zij nog schepte — de beek het weerkaatste.

Gij hebt het reeds gehoord de Oosterbeeksche schildermeester was zoo vroom, zoo godsdienstig, zoo bijbels. Stil, daarbuiten werd ook wel eens anders gepraat, daar spraken ze wel eens van „den Scholtiaan, den Nieuwlichter; zoo'n fijne!”

Dat laatste is oneerlijk, dat is slecht! *Zoo'n* fijne! Beteekent het niet — met dien medelijdend verachtelij-

ken trek om den mond: een fijne bedrieger, een huichelaar?

Ga heen onedele, die al wat den naam van positieve Christen draagt, maar aanstonds het brandmerk der huichelarij van het voorhoofd wilt lezen; in de nabijheid van dien edele behoort gij niet. Of neen, ik bid u blijf, blijf nog wat hier, en oordeel straks zachter.

Misschien heb ik voor velen een wat al te breede beschouwing, doch ik bid u laat ze mij, want ik dank er God voor. Welnu dan:

Alle menschen zijn schepselen Gods. Zoowel de Jood als de Mahomedaan, zoowel de Heiden als de Christen zoowel..... doch waartoe ze genoemd die honderde en duizende vormen waaronder de mensch naar zijn Formeerder opziet. Al die vormen blijven vormen, maar het kleinood dat ze in zich bevatten, heet — tenzij het verloren ging — toch overal en voor allen: Aanbid en streef naar volmaking.

Wanneer er nu, om slechts van Christenen te spreken, eens honderd orthodoxe en honderd liberale Christenen aanwezig zijn, dan neem ik als regel aan, dat er bij die — zich wel eens noemende — uitverkorenen Gods, al omtrent evenveel onrechtvaardigen zullen gevonden worden als bij de *niet* uitverkorenen, en dat ge omgekeerd, bij die positieven al evenveel waarachtig vroomen, edele God en den naaste-lievende broeders zult aantreffen als bij die vrijzinnigen.

Maar weet ge wat die onrechtvaardigen van beide partijen onderscheidt? Hier zijn het de huichelaars die u achter het mom der vroomheid zoo dikwijls tegenrijzen; dáár zijn het de openbare zondendienaars die alle schaamte hebben uitgeschud en nog roem dragen.

op hun melaatschen staat. Ik weet niet wie gevaarlijker is in zijn ellendigen toestand, hij, die zijn ellende onder den schoonen mantel verbergt, of hij die zich in 't openbaar tentoonstelt. De eerste erkent nog de waarde van zijn kleed, doch daarentegen, waar gij den tweede reeds van verre uit den weg gaat, lokt u de eerste door zijn schoon gewaad en bedreigt u te eerder met besmetting en dood.

Doch genoeg! O, beoordeel toch niemand naar den naam dien hij draagt, maar beschouw hem van nabij — goed ter dege, zie hem scherp in de oogen. Mijn brave, mijn vroomme meester, was — een *fijne*!

Wilt ge nog meer. Reeds in *die* dagen, toen het ultra-liberaal in de hervormde kerk zich nog slechts tot het betwijfelen van der apostelen onfeilbaarheid en wat dies meer zij bepaalde, reeds toen stond Hendriks buiten die „afgedwaalde Kerk,” reeds toen vond hij geen vrede meer bij den wind van leering en ging hij niet anders ter kerk dan te Arnhem waar zich een Christelijk Afscheiden gemeente gevestigd had. Strengelijk vasthoudend aan de leer der praedestinatie — welke hij echter later liet varen — was hij ten volle overtuigd, dat geen mensch den Heer zoude zien en de eeuwige heerlijkheid beërven, tenzij hij ware wedergeboren; en geloofde hij dat geen verlossing voor den zondaar mogelijk was, dan door het lam Gods, dat de vloek der zonde had gedragen aan het kruis.

Anderen te zien worden en te leeren gelooven, *niet* wat *hij was* of *geloofde*, maar „z66 als Gods woord vermaande dat men gelooven moest en wezen zou,” de zucht voor het eeuwig behoud van den naaste, de vrees voor „zijner vrienden zaligheid,” die zucht, die vreeze

maakte hem tot den Oosterbeekschen *fijne* bij uitnemendheid.

De dolende schapen eener verstrooide kudde zag hij met deernis aan, en, ijverig zoekend, vond hij er velen die zich gaarne aan zijn vriendelijke leiding toevertrouwden.

Daar kwamen ze dan des avonds na den arbeid de schilderswoning in, de jonge timmerman wiens werkplaats we vroeger reeds aan gene zijde van den zandweg, tegenover het atelier van den kunstenaar zagen; Bruil en zijn Jenneke, die later met de oude moeder, met hunne kinderen en nog vele vrienden „op 's Heeren vingerwijzing” naar het bloeiend Amerika togen, om echter met het land van belofte in 't verschiet, den dood te vinden in den breeden Oceaan. En toch, ze waren niet minder godvreezend geweest dan anderen die er heentogen uit 's meesters omgeving; niet minder godvruchtig dan de vrolijke bakker Binnenkant, die ondanks den ernst zijner overtuiging, evenmin den kwinkslag kon smoooren als de nachtegaal zijn lied. Ook hij toog op dezelfde vingerwijzing in 't belang van zijn gezin, naar het verre westen heen, „naar het beloofde land der vrijheid voor de kinderen Gōds;” en men verzekerde mij dat hij er zelfs nu nog den oven stookt, en misschien als 'teens zoo uitkomt, er den kwinkslag laat hooren bovendien.

„Arme Bruil!” zei de meester; en 't is mij altijd voorgekomen, dat het maar half zijn goedkeuring heeft weggedragen, dat Bruil en zoo velen, elders gingen zoeken wat den tevredene overal geschonken wordt, dat ze een Gods-volk wilden stichten aan een ver verwijderd strand, en den raad hadden versmaad: Predikt het woord des Heeren — „beginnende van Jeruzalem!”

Ze kwamen dan 's avonds in de huiskamer van hun leidsman bijeen, en luisterden naar zijn ernstige bijbel-verklaring en hieven te zamen een psalmlied aan, of zongen een gezang „in des Heiligen Geestes gemeenschap.”

De toon van den voorganger moet iets indrukwekkends hebben gehad, althans reeds in het dagelijksch leven had die stem, bij iets welluidends toch iets uitermate deftigs, iets dat naar het gemaakte zweemde indien men den mensch niet kende in zijn ernstig streven naar waarheid.

De trouwe oudste leerling, de vriend van het gezin, was steeds bij die oefeningen tegenwoordig; de jongere leerling heeft ze echter nooit bijgewoond. Zijn ouders, ofschoon ze de godsdienstige richting van den meester volkomene erbiedigden, ze achtten het niet wenschelijk dat hun zoon eenig ander dan kunstonderricht van hem zou genieten.

En de meester die gaarne beloofd had nimmer eenige geloofspressie op den jongeling te zullen uitoefenen — ofschoon hij vrij bleef in zijn woning te spreken wat hem goed dacht — ook hierin is hij eerlijk gebleven en heeft het vertrouwen der ouders *niet* beschaamd.

Mij dunkt, dat moet hem toch veel gekost hebben. Het zielenheil zijner natuurgenootten lag hem zoo na aan het hart, en hoeveel te meer het eeuwige heil van hen die hij lief had. En den jongsten leerling had hij lief. Moest hij verloren gaan! voor eeuwig!?

„Maar gelooft gij dat dan....?” heeft die leerling wel eens gevraagd.

„Mijn lieve vriend,” klonk het dan indrukwekkend plechtig: *Ik* zeg het u immers niet, maar de Heere zegt toch zoo duidelijk in zijn dierbaar woord: Een

iegeijk die niet wordt wedergeboren uit water en geest zal geenszins ingaan."

Was *hij* dan wedergeboren. Ja, luister:

Als knaap en jongeling was hij braaf en goed. Zijn ouders beminden hem als hun oogappel; zelfs zóó was Fritske reeds als kind hun lieveling, dat hij om zijn bijzondere goedaardigheid wel eens bij de andere broers en zusters werd voorgetrokken. Zijn vrienden hielden veel van hem. Hij ligt daar voor mij den brief van 25 Julij 1824 waarbij „een vriend en medeleerling in de kunst" den 16jarigen Frits, ten bewijze zijner toegene- genheid, een geschenk aanbiedt — „hetwelk in zich „bevat een tempermes, een vrijsteen en looper, hetwelk „u nog ontbrak en welk zeer nuttig is in u vak van „schilder."

De jonge Hendriks was braaf en goed en werkzaam, doch leefde „zooals er velen doen" — gelijk hij later dikwijls zeide, „zonder den ernst des levens te kennen en het doel: een voorbereiding voor de eeuwigheid."

Onze meening zou met bescheidenheid zijn, dat het leven hier, reeds een leven *in* de eeuwigheid is.

In een fraai aan den Rijn gelegen koffijhuis te Arnhem, dronk de jonge schilder, na den arbeid, niet zelden zijn glas bier, en speelde er ook somtijds — zonder eenig winstbejag — een domino of ander spel.

Op zekeren avond komt hij te huis. Een werkje dat op de tafel ligt trekt zijn aandacht. De titel luidt: „Zijt gij van uwe zaligheid verzekerd?" Die vraag treft zijne ziel.

Maar *wáárom* treft ze haar?

Omdat die vraag de zaadkorrel is die in de ziel van dát ligchaam een welbereiden akker vindt; omdat op

den bodem dier ziel — of wilt ge in dat gemoed, ik weet anders niet wáár — een zin sluimert voor het idealistische, voor het supernaturalistische; omdat de jongeling al dikwijls zich zelven heeft afgevraagd: of de mensch — of hij zelf — niet te veel den kostbaren tijd met nietigheden verbeuzelt, of hij niet voor iets anders voor iets beters op de wereld werd geplaatst? Omdat zijn hart gevoelig, zijn stemming doorgaans een ernstige, ja niet zelden een zwaarmoedige was.

Hoe het zij, die titel van het boekske had de vraag gedaan. Het antwoord klonk: neen, en van nu aan werd het levensdoel voor een goed deel boven-aardsch, een zoeken naar de zekerheid eener zaligheid aan gene zijde van het graf; de Heer had zich in die ure kennelijk aan hem geopenbaard; de wedergeboorte was in waarheid feitelijk aan hem geschied.

Die goede vriend! „Er staat geschreven!” dat was de uitvlucht waaruit zijn liefderijk gemoed u tegenblonk wanneer hij op grond der goddelijke waarheid, het woord: „voor eeuwig verloren” zou hebben moeten uitspreken; wanneer hij schuil ging achter den sluier der liefde en het oordeel aan God liet wanneer hij sprak: „Wij weten immers niet wat de Heer in 's menschen jongste ure nog aan hem werken wil.”

„Maar de stervende dan, die op sponde of slagveld met een godslastering op de lippen den laatsten adem uitblaast; de verstokte booswicht die met een logen zijn leven aan den schandpaal eindigt, op hem toch moet gij het eeuwig verloren wel toepassen?”

„Waarlijk, *ik* niet mijn goede vriend, maar de Heer zegt immers zoo duidelijk: „Die niet gelooft is alreede veroordeelt.” ”

„Dan zou de Heer — de lieve God — nog wreeder zijn dan gij, brave meester. Hij, die weet wat van zijn maaksel zij te wachten....?”

„Er staat geschreven: Smal is de weg en eng is de poort en weinigen zullen door dezelve ingaan,” zeide dan de meester en zuchtte diep bewogen. Hij zuchtte!

De vroomme meester zag het wel dat de jongste leerling, althans naar zijne meening, „helaas! nog verre stond van het koninkrijk der hemelen.” Ja, hij mocht dan het goede willen doen en bevorderen op de wereld — maar was dit genoeg! Het eenige noodige ontbrak hem.

„Immers de rijke jongeling, hij zelfs had al de geboden gehouden van der jeugd af aan, hij was vroom en braaf. Welnu dan, sprak de Heiland, ga heen, verkoop al uwe goederen, geef het den arme en volg mij. Maar de jongeling ging bedroefd heen, want hij had vele goederen.”

Wanneer de meester zulk een verhaal in het gesprek had gevlochten, dan kon het niet anders of de toon waarop hij gesproken had moest indruk maken en tot nadenken stemmen.

En de vrucht van dat nadenken — van later nadenken vooral, de vrucht ook van het gestadig lezen in dien heerlijken bijbel der natuur, waarvan de mensch de laatste en treffendste bladzijde uitmaakt; de vrucht eindelijk van een geheel andere godsdienstige richting, wij oordeelen dat de aanbieding er van in deze bladzijden niet gepast zoude zijn, en, kost de terughouding ook strijd — tegen 's meesters geloofsrichting te strijden kon immers zelfs van verre het doel dezer bladen niet zijn. En, deden we ook straks — ofschoon slechts vluchtig — een verschil van meening hooren, 't was immers met het

doel om ook dien *zucht* te doen vernemen, dien rein-menschelijken zucht uit zijn liefdevol gemoed. Zegt het mij rechtzinnigen, zucht ook gij *in waarheid* zooals hij het deed, diepbewogen over het lot van uw natuurgenooten in die vreeselijke toekomst?" Zoo ja, ei zoekt die armen dan hier op aarde nog wat gelukkiger te maken; denkt eens na, die rampzaligen, volgens uw geloof zijn ze voor eeuwig *verlören*, voor eeuwig!..... en gij, gij geliefden des Heeren, *zalig* wordt ge *zonder einde*!

Iets anders wil ik u zeggen: Hendriks werd nooit toornig wanneer hij een ander diens ernstige meening hoorde uiten, „al smartte het hem in de ziel het kind te zien afdwalen van zijn God en Verlosser;" hij werd niet toornig, want de toorn sluit de liefde uit; alleen was hij toornig tegen de zonde, vooral tegen eigen zonde! en ik geloof niet dat dit algemeen is.

Gij weet dat er een stamhouder verwacht werd.

„'t Is nu jammer mijnheer, dat het weer een meisje is; heel jammer!"

„Ik ben recht blij lieve vriend, dat alles zoo ten goede geschikt werd. N^o vier is een klein mollig Saartje, we zijn er heel rijk mee."

't Was waar, en toch, hij had zoo gaarne een jongen gehad. Nog viermaal na die gebeurtenis was de vader zeer dankbaar voor den zegen eener — lieve dochter.

Ziet gij wel dat de groote zwarte lijst waarvan we vroeger spraken, met de onafgewerkte schilderij of wilt ge de uitvoerige aanleg er in, nu op den ezel staat en de meester vol opgeruimdheid te schilderen zit.

Vol opgeruimdheid! Dat was niet altijd het geval;

er wăren ook zwaarmoedige dagen voor de kunst, welke stemming echter nooit op de leerlingen terug werkte; daar was een worstelen met de kunst waarvan ik wel wilde dat de liefhebbers van schilderijen en kunstproducten in 't algemeen, wat meer begrip hadden.

Maar nu, nu werkte de meester zoo lustig. Weet ge hoe dat kwam? Zulke groote doeken te schilderen dat is zoo aangenaam, dat geeft bij e n goeden uitslag vrij wat meer voldoening dan men van kleinere werken heeft, maar bovenal men kan zijn gevoel eens beter uitstorten; men tracht de *grootheid* der natuur wat meer nabij te komen! Heerlijk is het voor den genialen kunstenaar! — Maar stil, als de schoorsteen rooken moet, als de schilderijen altijd koopers moeten vinden, en die groote lijsten zoo heel veel geld kosten. Ja, 't is dan een gewaagde zaak; de arbeid van vele maanden blijft onverkocht, de lijst moet betaald....

Doch, zonder zorg werkt de talentvolle meester nu. Een man van gevoel had hem die zorg ontnomen. Bleef het stuk onverkocht, de maker zou zijn werk, ofschoon ook niet *geheel* naar waarde, toch billijk beloond krijgen.

En die eerste groote schilderij is ongetwijfeld een van Hendriks' meesterwerken geworden. In weinigen zijner composities is de gedachte zoo eenvoudig en ongekunsteld waar, het koloriet zoo heerlijk schoon en krachtig, de zwaarbewolkte lucht — hoe breed in de verw ook geschilderd — zoo dun en lichtgevend. Onovertroffen is de kleur van het zilvergrauwe Wolfhezische zand naast den bruingroenen mosheuvel op den voorgrond ter rechterzijde, zoowel in de schaduw als de lichtpartijen. Het bosch aan den heuvelvoet — op den tweeden grond,

naar het midden der schilderij — staat fiks en krachtig tegen den fijnen toon van het zand, en schuilt — straks in een meer wijkenden tint — achter de struiken en den heuvel ter rechterzijde. Malsch en geestig zijn die boomkruinen tegen de kloeke wolken — die er verre achterheen drijven — gepenseeld. Eindeloos ver golft de heide ter linkerzijde, nu eens in een donkere wolkschaduw, dan lichter, waar het zand al spartelend door de heide breekt, naar den horizon heen, naar dat krachtig fijne verschiet, naar dien toon waarvan de kleuren waaruit hij getemperd werd niet zijn te noemen, maar die gevoeld moeten zijn om ze, in één woord te doen worden: den toon van het verre verschiet.

Vóór de heide ter linkerzijde, aan den voet der donkere struiken — waartusschen, zonderling schoon, een grauwe wilg het licht op den voorgrond met het heidezand van verre verbindt — daar slaapt, met kroos begroeid, een kleine waterplas die aan Wolfhezens beek herinnert. Op den heuvel ter rechterzijde — naar den lijstrand heen — liggen zware en rijkbemoste boomstammen, die met hun grillig kronkelende takken en de groote planten er bij, even kloek zijn van kleur en geestig gepenseeld als het geheel, waaraan de uitstekend fijne toon van een zittend vrouwtje met haar rooden rok, en een paar staande mannekes bij een beladen ezel, een nog hoogere waarde verleent.

Ja, dat werd een prachtige schilderij, een uitnemende HENDRIKS.

Toch een HENDRIKS? Kan het anders! Zie, er is licht maar er zijn toch ook weder zware zeer donkere wolken in die, breed geschilderde lucht. De wolkschaduwen zijn krachtig, schier het gansche bosch schuilt in een

wolkschaduw weg. Maar, schittert — daarmede in tegenstelling — het heerlijk geschilderde zand nu wel te sterker in den zonneglans? Neen, dat zonlicht is een grauwe dag geworden — maar toch zoo rustig en kalm, niet waar? Herkent gij het soort dier boomen? Wij weten dat het eiken moeten zijn, doch al zagen wij het niet aanstonds, ze doen daar zoo goed! — „Immers de kunstenaar is geen fotograaf, hij neemt de natuur in zich op en geeft ze weder; hij vraagt wat schoon is.” Ja die klits- of rhabarberplanten dáár bij de liggende boomen, al vindt gij ze nu juist niet in de natuur op zulk een zandgrond; zoudt ge die schoone bladen er missen willen? — Neen! „Zijn ze daar *onmogelijk*?” hoort ge den meester vragen. „Wát is onmogelijk! zouden ze er niet *kunnen* groeien?”

Ja, ook deze uitstekend schoone schilderij was een echte Hendriks, *gedacht* naar de plek waar zijn schilder-geest het liefst vertoefde, naar de plek waar zijn schat der natuur was, naar zijn dierbaar Wolfhezen.

Schoone breede schilderij, treffend beeld van den maker uit dien tijd — 1845 — beeld van den meester in de blijmoedigste stemming van die schoone dagen.

En dan, als het zoo goed ging met den arbeid wat kon hij dan prettig vertellen.

Vertellen bij voorbeeld van den ouden Arnhemschen schilder en teekenmeester van Amerom, die hem de eerste schreden op het pad der kunst hielp richten en wien hij — maar dit vernamen we niet van hemzelf — wien hij later zoo ruimschoots zijn dankbaarheid heeft getoond, door het geheel belangloos waarnemen zijner lessen. — Vertellen van Jan of Piet die een blauwe maandag, ik meen te Cleve of niet veel verder was geweest, en met een „Ha wie geets” terugkwam, en „de Moeter —

spraak gans oen gaar kwiet was" — zoo'n flauwe bluf! — Vertellen van zijn werken te Arnhem en zijn lesgeven tot zelfs in Doesborgh toe. Hoe de wandelingen van de laatstgenoemde plaats naar Arnhem — bij avond — toen de wegen niet als veilig geroemd werden, hem wel eens een benauwd oogenblik hadden opgeleverd; eens vooral toen hij de plaats voorbij moest waar het hem toescheen dat een menschelijk lichaam tusschen het hout te bungen hing, ofschoon hij later meende de dupe van een optisch bedrog te zijn geweest, door 't maanlicht veroorzaakt.

Maar erger dan zulk een schrik was het geweest toen hij op zekeren avond van Doesborgh in 't ouderlijke huis terugkeerende, met den schoonmaak van zijn atelier was verrast geworden, en een bijna afgewerkten winter met een onherstelbaar gat in de lucht had weergevonden. Dood-voorzichtig was de schilderij van den ezel genomen en, dewijl het dan nergens aan raken zou, met een heel, heel klein tipje van het schilderdoek tegen den uitstekenden punt van een stoelleuning gezet. Och! 't had maar êfkes geraakt. — Van daar misschien dat de meester later niet gaarne in 't atelier zag komen wat er niet in hoorde.

Maar verder, met welk een genoegen verhaalde hij van het kunstreisje dat hij in 1830 met zijn vriend den figuurschilder van Pelt door een deel van Duitschland, maar vooral ook door de Ruhrstreek gemaakt had. Hoe dat reisje het besluit tot rijpheid bracht om zijn lessen te laten varen, zich geheel aan de kunst te wijden en zich met der woon naar Amsterdam te begeven.

O dat moeten schoone dagen zijn geweest, naast de godsdienst die zijn leven beheerschte, aan de kunst, aan de vriendschap en de liefde gewijd.

Esser de kunstkooper zou — indien hij nog leefde — van de schoone dagen der *kunst* kunnen verhalen; menig bosch- of Ruhr- of wintergezicht werd er toch van Hendriks' ezel door hem gekocht.

Wat de vriendschap betreft, niet één vriend is er die kwaad van hem zou kunnen spreken, geen enkele, zelfs hij niet die eens — 't was, toen ook deze met de kunst aan 't worstelen was — het palet met den verfkant op den morgens grond smeed, en van Hendriks, die mede aan 't schilderen was en even omzag, tot troost kreeg: „Ja man, nu zul je 't weer moeten oprapen ook!” Zelfs die vriend zal gaarne getuigen dat hij liefderijk was en hulpvaardig, terwijl er op zijn zedelijk leven zelfs niet de geringste smet te ontdekken viel.

Wat de liefde betreft. Daar zou het nichtje van den ouden vriend van Amerom, de uitverkorene van het hart, het best van kunnen navertellen. Hebben wij 't wel begrepen, dan werd die liefde sterk gevoed niet slechts door eene hoop voor deze, maar ook voor de toekomstige wereld, door één geloof aan het „eeuwige onveranderlijke Woord van God.”

In den herfst van 1840, nadat de meester kort te voren de pokken had gehad — ofschoon zijn goede moeder hem als kind wel degelijk had doen inënten — huwde hij zijn beminde Hendrika de Gaay Fortman, die te Leiden woonde; bleef met haar nog omtrent een jaar te Amsterdam gevestigd en vertrok toen naar het prachtige Oosterbeek.

„Ja, 't is hier een heerlijkheid voor den landschapsschilder,” sprak de meester op zekeren huiselijken feestdag, in opgeruimde stemming, „een prachtig oord! en, als nu de liefhebbers een spoorweg naar dit atelier gaan aanleggen, dan zal het moeilijk wezen aan al de bestellingen te voldoen. Niet waar Oerder?”

„Nu ja dat kun je begrijpen!“ zei de oudste leerling, maar lachte toch mee; en — toen straks de chocolade kwam waarop een jarige tracteren moest, en door de vriendelijke huismoeder zoo heerlijk gekookt werd, toen kwam men overeen, om alle dagen chocola in plaats van koffij te drinken, indien de liefhebbers het atelier zóó kwamen bestormen, als dat ná het aanleggen van zoo'n spoorweg het geval stond te worden.

Het vervaardigen der groote schilderij die zeer werd geroemd (1) en zich tot heden in het bezit der familie

(1) Ziehier wat de zeer bevoegde Duitsche kunstrecter de heer A. Kraus te Düsseldorf o. a. van deze schilderij heeft gezegd.

Mit freudiger Überraschung sehen wir in unserer Kunst-Stadt ein Gemälde ausgestellt, dessen Autor merkwürdiger Weise wenig oder gar nicht bei uns bekannt ist, obgleich er es verdient, *zu den ersten Landschaftlern der Jetztzeit gezählt zu werden.*

F. Hendriks scheint ein äusserst selbständiger Künstler zu sein, der *nur ein Theil* seiner Anschauungs-Weise, den gediegenen Meister der alten holländischen Schule entlehnt hat; und dies kann ihn, nach unserer Meinung in keiner Weise schaden. Sein Bild „Motiv aus dem Gelderland“ macht auf dem Beschauer *nicht* jenen *unangenehmen* Eindruck den die meisten Landschaften in dieser Grösse hervorrufen, nämlich den einer gewissen Leere, die zu der Frage führt: Warum ist dieses Bild *so gross* gemalt? Im Gegentheil, Hendriks hat es wohl verstanden die mächtige Leinwand zu beherrschen. Die Composition ist grossartig nicht *blos* gross; die Vertheilung von Licht und Schatten nicht *blos* richtig, sondern so geschickt angeordnet, dass der Blick an keiner Einzelheit im Bilde haften bleibt; ein Fehler den die modernen Künstler nur zu oft begehen.

Man erinnert sich dieser Landschaft als einer Ansicht die man in der Natur gehabt hat, nicht als eines Bildes; und dies ist das grösste Lob dass wir einem Bilde zollen können. — Die Technik dieses Künstlers wird von verschiedenen Künstlern „etwas manirirt“ genannt; wir können uns mit dem nicht einverstanden erklären. Erinnert Farbe und Zeichnung auch sehr an die alten Holländischen Werke, wie sie durch das Alter jetzt sind, so ist doch etwas in dem Bilde was die volle Selbstän-

van den jongsten leerling bevindt, had den meester inderdaad nog een groote schrede doen vooruitgaan op het moeilijke pad der kunst. Zijn oog was er door verruimd en zijn behandeling was er nog breeder door geworden.

Tegen het verwijt dat den meester wel eens getroffen had, het verwijt dat zijne stukken wat al te somber, wat al te bruin waren — de Bethume waarmede hij nogthans verwonderlijk schoon wist om te gaan was een zijner lievelingsverwen terwijl hij een tegenstander van „alle nieuwerwetsche groenen en andere mooie kleurtjes” was — tegen dat eenigszins gevoelde verwijt streed hij gedurig met kracht. Zijn aanleggen waren dan ook gelijk wij reeds zagen, vrij levendig van kleur, doch van lieverlede kwam de ernstiger toon den meer coquetten vervangen; zóó zag hij de natuur, en immers — wat het oog ziet dat is getooid met de stemming der ziel.

Maar al worstelde hij gewillig met een, wél ten deele begrepen maar niet geheel gevoelde beoordeeling,

digkeit des Künstlers bekundet, ohne dass man diese Selbständigkeit im übeln Sinn „Manier” nennen kann. Die Farben dienen dem Künstler ja nicht dazu, jeden einzelnen Gegenstand der Natur so zu copiren wie er eigentlich ist, sondern mehr um die Wechselfeitige Wirkung der verschiedenen Farben in der Natur, möglichst getreu wieder zu geben. Bleibt der Künstler, wie der geniale Hendriks, in den Lokalfarben der Natur getreu, so mag er braun malen wenn er nur der gesamt Wirkung der Natur nahe kommt. Man kann nicht mit Aether und Sonnenschein malen, es scheint uns daher gleich mit welcher Kunstfarbe Hendriks so nahe an die Wirklichkeit gekommen ist. Es ist dieses „braun malen” der einzige Vorwurf den man dem Künstler von kompetenter Seite macht, und erlauben wir uns auch hinzu zu fügen dass wir uns die Staffage entweder anders oder ganz fortwünschen. Wir gratuliren dem Künstler wie dem Besitzer zu diesem, mit grossem Verständniss der Natur und würdigem Ernst der Kunst, gemalten Bilde.

dát was een zwaarder kruis wanneer de meester van een *ultra-realistisch* kunstliefhebber zijn werk terug ontving; ééns — 't was machtig kleingeestig — tot driemaal toe, met beleefd verzoek om die toppen wat duidelijker tegen de lucht te maken, aangezien men nooit gezien had dat ze in de wolken wegsmolten; om die boerenwoning wat beter te teekenen, en goed te doen uitkomen waar dat rookje in 't verschiet van daan kwam, uit een huis of scheepje, òf dat er een vuurtje gestookt werd. Zoo iets was een harde beproeving voor den schilder-idealist, die schilderde wat hij schoon vond; en — bewonderenswaardig was dan het toegevend geduld waarmee hij, zichzelf verloochenend, de aangeduide zaken veranderde, misschien maar zelden verbeterde. Die liefhebber had immers een Hendriks besteld, iets anders mocht hij niet verwachten.

Ofschoon de concessie voor den spoorweg waarvan we zooëven spraken, schijnt ingetrokken, en de meester uit een materieel oogpunt gezien, niet zoo gelukkig heeft gewerkt als hij verdiende, toch was hij zeer tevreden, waar hij zoo weinig eischte. Immers zonder fortuin van zich zelve, kon hij van den verkoop zijner kunstproducten het steeds aangroeiend gezin eenvoudig maar fatsoenlijk onderhouden, en was er ook altijd nog genoeg om den armen broeder of zuster te laven of te verkwikken en bij te staan in den nood. Ja hij dankte zijn God en Heer voor het bescheiden deel, en, werden de behoeften van lieverlede grooter, de brave echtgenoot en vader zou, zooals later blijken zal, geen opoffering te groot achten wanneer het belang der zijnen die van hem vorderen mocht.

„Wel, ik ben blij dat ik u eens weerzie,” klonk 's meesters hartelijke welkomsgroet wanneer de jongste leerling in later tijd nog eens het koele atelier betrad. De meester werkte er nu alleen; het houden van élèves had bij veel genoegelijks toch ook zijne bezwaren — 't was met bezoeken en het schilderen van groote stukken niet zoo gemakkelijk. Ook voor den oudsten leerling was het beter geweest een eigen atelier in het dorp te nemen, zoo altijd onder den indruk van 's meesters werk te zijn mocht hem op den duur nadeelig worden.

Welk een kloeke schilderij met opgaand geboomte, stond daar in een prachtig vergulde gebeeldhouwde lijst op den ezel.

„Ja vriend, dat is een aardige zaak,” klonk het bescheid na de gedane opmerking: „Drie schilderijen van deze grootte ongeveer zijn mij door een kunstliefhebber uit Amsterdam besteld. 't Is een ferme man die mijnheer Hulsen, en, dat hij mij den schoorsteen wat rooken laat; maar vooral ook gelegenheid geeft nog eens wat groots te schilderen, daar ben ik hem dankbaar voor.”

„Is de vorm van die lijst . . . ?”

„Ja 't zijn geen nieuwe lijsten, anders had ik zeker een anderen vorm voor mijn doek gekozen, maar, nú ben ik er aan gehouden. Ziet ge, waren de lijsten er niet geweest dan had men misschien niet aan de schilderijen gedacht. — Zoo gaat het wel eens meer in de kunst. Ei zoo, is het stuk naar uw zin?”

„Als mijn oordeel u iets geldt, zeer zeker!”

„Hoe zoudt *gij* 't ook niet mooi vinden. In vroeger tijd vondt ge *alles* zoo mooi.”

„Mij dunkt de toon is frisscher dan wel eens vroeger het geval was; de behandeling is vrijer.... maar....”

„Maar?’

„Neen het voegt mij niet....”

„Lieve vriend wij hooren hier maar zelden eens een aanmerking; de uwe al ware het een ópmerking zal mij aangenaam zijn.”

„Zou de behandeling... niet wat eenvormig kunnen genoemd worden? Dat dunne doorzichtige der blaren is zoo schoon, maar in dien grond...? mij dunkt de voorgrond heeft daardoor niet de vastheid die.... O vergeef mij, 't is anders waarlijk zoo prachtig.”

„De voorgrond wat zwak meent gij...? Ja, 't zou niet onmogelijk kunnen zijn. Wat zal ik u zeggen: nu eens is men wat zwaar, dan weder te zwak; de volmaking is voorwaar een moeilijke zaak; wel hem, die haar niet uit het oog verliest en haar alrede nabij is — ook in een hooger zin. — Maar ziet gij, de schilderij is nog niet af. Zij is erg ingeschoten, een vernisje zal later goed doen.”

De vernissen hebben den meester echter dikwijls kwaad gedaan. Somwijlen zelfs wanneer hij, na langen tijd te wachten, meende dat het werk nu toch droog was in den grond en het daarom verniste, dan moest hij toch ervaren dat het barsten ging, 't geen hem dan veel verdriet en moeite berokkende; verdriet bovenal dewijl de schijn hem pijnde dat een onvergeeflijke onbedachtzaamheid er de oorzaak van was. — Dat het dik in de verf schilderen en het dikwijls met dunne verwen er weer overheen werken, maar ook het gebruik der sneldroogende Bethume aan dat barsten wat schuld had, zou niet onnatuurlijk zijn.

't Was in het jaar 1853 — bijna acht jaren na het vertrek van den jongsten leerling — dat Hendriks, in het

gezelschap van zijn trouwen Oerder, een zoon van den genoemden heer Hulsen, en den zeeschilder Pleisier een kunstreis naar Noorwegen ondernam.

Wat Hendriks genoten heeft in die grootsche natuur, — waarvan Gerard Keller in zijn *Zomer in 't Noorden* zoo treffend verhaalt — wát Hendriks daar genoot, gij vindt het vertolkt in zijn Noordsche landschappen. Herinnert ge u wat Keller zegt van den indruk der stilte daar in die eenzame, die heerlijke natuur? Zij toovert u personen en voorwerpen voor den geest waarvan gij in de werkelijkheid zoo verre zijt verwijderd. Hij zag er zijn kinderen spelen in 't groen, hij zag zijn gade en hoorde haar roepen: wees gegroet. Dat zijn de Hulderen zegt men in 't Noorden.

En weet ge wat Hendriks — behalve zijn dierbaren misschien — in 't Noorden gezien heeft, terwijl hij met het schetsboekje en niets anders in de hand te turen zat of een omtrek maakte naar die stoute tafereelen? Hij zag er WOLFHEZEN, ZIJN Wolfhezen.

Roem ze vrij Hendriks weergegeven indrukken dier verheven, maagdelijk reine natuur; bewonder ze die Noordsche landschappen van onzen talentvollen meester. Wat zijn ze schoon van vorm en kleur, die bergen in 't verschiet met hunne toppen badend in de zware wolken; die rotsen met hun zilvergrauwe mossen en die bruisende stroomen met hun opstuivend nat. Bewonder den genialen man die zulk een greep durfde wagen en zoo zijn herinnering in beeld wist te geven; immers — zoo getuigde hij — die natuur was te grootsch om haar in een schilderkist te sluiten. Maar, duld dan ook dat des noods de Wolfhezische abeel op den voorgrond ligt, dat die rotsen de kleuren der Wolfhezische beek-

heuvels in hun banier voeren, en dat die doeken u spreken van het Noorden, maar met een Gelderschen tongval; dat ge in één woord weer HENDRIKSEN ziet, maar boeiend en schoon.

„Ja te reizen is wel eens goed om den blik te veruimen, ofschoon men een groot kunstenaar kan wezen zonder vreemde landen te bezoeken. Weet ge wat ik nog gaarne eens zien zou? Zwitserland! O dat moet een heerlijk land zijn.”

En de wensch van den meester zou vervuld worden. Was het ter belooning voor de edele zelfopoffering die de kunstenaar zich getroost had in 't belang van zijn dierbaar gezin? Zooveel is zeker: hij dankte er God voor.

Twee jaren toch vóór het ondernemen dier reize was de betrekking van onderwijzer aan de stads teekenschool te Arnhem, door het bedanken van een van Hendriks' eerste leerlingen, den kunstschilder de Swart, vacant geworden. De bestuurders van Kunst-Oefening zagen verbaasd dat de talentvolle man, een der eerste Nederlandsche landschapschilders, om zulk een nederige betrekking kwam vragen. Het traktement was uiterst gering — niet noemenswaard — en de vrije woning voor een gezin van tien personen veel te klein. Maar — juist om die woning was het den meester te doen; in de stad waren ze zoo duur, zoo vreeselijk duur. Men kon zich gemakkelijk wat behelpen. De kinderen moesten nu allen onderwijs genieten, meer geregeld en deugdelijk onderwijs; en dáárom moest hij zijn dierbaar Oosterbeek verlaten, zich verder van zijn geliefd Wolfhezen verwijderen, dáárom moest hij naar de stad — naar DE STAD!!

En ja, de brave vader die toch zijn kinderen on-

eindig meer beminde dan zijn — hem reeds zoo dierbare — kunstenaars vrijheid, hij zou zich voortaan gewillig aan een keten binden. Toekomstige ambachtslieden inzonderheid, zou *hij*, de schildermeester, weer neuzen en koppen, en naar 't pleister leeren teekenen, avond aan avond!

O die jongens! ze hebben het niet begrepen welk een eer hun te beurt viel door zulk een kunstenaar te worden onderwezen in dat, wat hen later bij 't handwerk tot nut kon worden. Vrouw en kroost, hebben ze wel ten volle gevoeld wat de echtgenoot en vader voor haar heeft opgeofferd. Hoe! zou hij het getoond hebben en ondankbaar zijn geworden aan zijn Heere God, „die hem reeds zoo gezegend had op de aarde en hem nog bovendien een eeuwige vreugde wilde schenken in den hemel Zijner heerlijkheid.”

Maar toch dat verlaten van zijn Oosterbeeksche woning, het scheiden van dat vriendelijk gelegen dorp en de menschen die er hem lief hadden, het prijs geven der hooggewaardeerde vrijheid nú op rijper leeftijd, het moet hem veel oneindig veel hebben gekost. O zich te metselen tusschen de stadsmuuren wanneer men sinds vele jaren gewoon was, reeds uit de vensters van zijn woning vrij den blik te doen dwalen langs veld en beemd in Gods schoone natuur. Die heerlijke natuur! schoon, altijd schoon, 't zij dat het lentekoeltje speelde met den geurigen bloemkrans die om heur blonde haren zwierde, schitterend in 't blanke morgenlicht; 't zij dat het groene zomergewaad haar om de sierlijke leden golfde en zij de roozenroode lipjes blinken liet in klapproos of kers. Schoon! wanneer zij zich bij het huilen van den najaarsstorm den bruinen mantel van

de schouders voelde rukken, en bevend de vruchten vallen liet die ze in zoeler dagen deed rijpen. Schoon zelfs, wanneer ze zich had te slapen gelegd onder het witte laken, dat wel een doodslaken scheen, doch waaronder ze nieuwe kracht zou vergaren, om straks te ontwaken met de appelbloesems op het gelaat — dat gelaat van onmiskenbaar goddelijken oorsprong — en zich blij weer te tooien voor het jaarlijksche prachtige feest der liefde Gods.

En dat alles heeft hij vrijwillig verlaten — dat alles heeft hij opgeofferd !

Waar zijt gij nu die den edelen vroomen, minachtend een FIJNE noemdet, ziet ge nu wel hoe dat woord een schoone beteekenis verkrijgt, hoe hij nederig was, nederig en stil, hoe hij in allen eenvoud des harten zijn weg ging, zonder er op bedacht te zijn partij van een geloofsrichting te trekken, die zooveel gegoeden in den lande telt.

Zie, Hendriks gevoelde zichzelve **STERK** als kind van God en „als verlost door Jezus' bloed;” misschien gevoelde hij zich door dit laatste in alle nederigheid boven velen verheven, maar — als mensch en kunstenaar wás hij nederig en stelde zich niet hooger, ja vaak zelfs lager, dan den trap waarop hij zich inderdaad kon plaatsen.

Voor den groote naar de wereld „nam hij gaarne den hoed af,” en al werd hij wel eens aan des rijken disch genoodigd, den afstand die er naar zijne schatting bestond, verloor hij niet uit het oog. Maar neen, dien rijke te vleien, hem te bedelen om zijn gunst neen, dat kon hij zoo min als zijn eigen kunstroom op eenige andere wijze te bevorderen dan door onafge-

broken arbeid, zoo min als eere te zoeken bij de menschen: „Neem het dankbaar aan, wanneer het u wordt toegeworpen, als komende van God,” zoo sprak hij, „doch zie toe dat ge niet zoekt uw aardsche glorie of gewin en daardoor voor eeuwig schade leidt aan uwe ziel.”

Een jaar na zijn komst te Arnhem, zou Hendriks in de vervulling van den geuiten wensch, vergoeding vinden voor de opoffering die hij zich zoo waardig getroostte. In het gezelschap van den portretschilder Hendriks en den landschapschilder Hazeu mocht hij de reis naar Zwitserland ondernemen. De eerstgenoemde medereiziger, ofschoon niet tot 's meesters familie behorende, was nochtans zijn vriend, en aan zijn penseel danken de weduwe en haar dochters een welgelijkend portret, waarnaar fotografiën zijn genomen die ten zeerste pleiten voor de gelijkenis en de waarde der schilderij.

Eenige vluchtige schetsen uit het Schwartswald nabij het Vierwaldstätter-meer en andere plaatsen die men bezocht, getuigen, nevens eenige aanteekeningen, wat de talentvolle landschapschilder en gevoelige mensch er heeft gezien en genoten.

Maar op de Rigi!

„Was de morgenvaart over het Zügermeer reeds ondenkbaar schoon,” zoo schrijft 's meesters lieve oudste — de kleine, nu de groote Anna, die 's vaders hoop tot heden niet heeft beschaamd en nimmer zál beschamen, zoo min als een zijner dochters, naar wij vast vertrouwen, dat ooit zal doen . . . „Was de morgenvaart over het Zügermeer met „den — nog geheel in nevelen gehulden Rigi in 't ver- „schiet, reeds ondenkbaar schoon, nog schooner was het op „den top van den Rigi zelf. De aanblik der natuur was „daar zoo verbazend prachtig dat het schier met geene

„woorden is uit te drukken. Neen, wat vader daar „genoot is onbeschrijfelijk. Zijn kunstenaars vuur herleefde er in volle kracht; alle vermoeienissen en zorgen werden daar vergeten. Het was hem bijna onmogelijk van die plaats te scheiden, en de indrukken „daar ontvangen verdwenen dan ook niet maar wekten „hem nog dikwijls op toen hij later in ziekelijken toestand verkeerde.”

In ziekelijken toestand verkeerde! En wij wisten het niet dat hij reeds vele maanden sukkelend en lijdend was geweest, en sedert den herfst van 't vorige jaar — 't was nu de tweede maand van 1865 — geen penseel op het doek had gezet!

Maar hij hield er immers niet van met zich zelven of met de zijnen zonder noodzaak op den voorgrond te komen. „Waartoe zooveel beweging,” zei hij wel eens, „de menschen maken het anderen en zich zelven met hun *ik-heid* dikwijls zoo lastig.”

Ja, maar 't was toch te erg dat de lieve dierbare meester reeds meer dan vijf maanden aan den ziekenstoel was gekluisterd, en dat men buiten af zoo-weinig of inderdaad *niets* van zijn ziekte vernomen had.

In de laatste dagen dier koude Februarij maand — 't was op een zondag morgen — zag de voormalige jongste leerling, den beminden meester in dien ziekenstoel weder. O, dat binnentreden! dat wederzien!

Wat was zijn vriendelijk goedaardig gezicht veranderd. Hoe hol en flets stonden die oogen; hoe geelbleek was die gelaatskleur! Geelbleek, ja, doch misschien werd dat veroorzaakt door de reflectie der gordijn..... misschien sloot hij die oogen zoo gedurig omdat hij juist tegenover het venster in 't volle licht was gezeten...?

„Zoo, ik ben blij dat gij eens komt,” sprak hij met zwakke stem, doch met een vreugdetrek op het lijdend gelaat. „Ja, 't gaat nu Gode zij dank beter, veel beter; 't is hier,” en hij drukte de hand op de zieke linker zijde van het lichaam, „nog wel niet in orde, maar ik gevoel toch dat het er beter wordt, en dat het met Gods hulp sedert eenige dagen vooruit gaat.”

O die goede man! hem te zien met zijn hoop op herstel, met zijn geduld in die beproeving waar hij niet werken kon voor de zijnen reeds vijf maanden lang; hem te zien, zoo hulpbehoevend, zoo vermagerd, zoo zwak, zoo doodelijk zwak! O dat moest wel grijpen in de borst, en de zucht in stilte doen slaken. „Och of herstelling noch mogelijk ware!”

En dan — er weder te komen om al aanstonds een minder goede tijding van den geliefden meester te ontvangen!

De ziekte had weder een schrede voorwaarts gedaan, en de brave meester was zwakker dan te voren. Maar geen klacht kwam er over zijn lippen, geen zucht werd er vernomen. Neen waarlijk het hinderde hem niet dat de drukke huishouding als om hem heen haar vollen gang ging, dat men honderde malen op één dag langs zijn stoel de kamer in en uitliep; dat de meisjes les namen en zich oefenden op het oude klavier dat men niet anders plaatsen kon — „immers dat wás niet anders; men kon niet alles op zijn elf en derstigst hebben” en — werd hij niet bediend „als een prins!” Ja, en de menschen ze waren zoo goed, „zie, wat maar verkwikken of versterken kan dat ontbreekt mij niet!”

Zoo, weltevreden ging hij — altijd in het vast vertrouwen op zijn Heer, de onbekende toekomst te ge-

moet. 't Was een schoone morgen waarop de jongste leerling den zieke, althans schijnbaar, wat beter mocht aantreffen. Gunstige verschijnselen hadden zich voorgedaan, en met smaak had hij genuttigd wat zijn zorgende vrouw had toebereid.

Als altijd tegenover het venster met den blik in het volle licht zat hij half liggend in zijn leuningstoel.

Nu deed het hem goed nog eens te kunnen praten. Ja, hij kon er wel hard naar verlangen om, als God het wilde, weer eens naar boven, naar 't atelier te gaan. En dan ja — als het wezen mocht, van 't zomer in de vrije natuur te studeren! O, de beide vorige zomers had hij nog zooveel genoten in de heerlijke omstreken van Vaassen.

Ofschoon telkens eens rustend met spreken — waarbij hij dan de oogen sloot, en de bezoeker hem zóó beschouwende, een somber voor gevoel niet verbannen kon. Ofschoon telkens eens rustend sprak hij nog veel en lang — te lang misschien, — over de kunst. — Zie hoe hij nog in vuur geraakte. Hij had zich opgericht. Hoor — de zieke sprak als weleer... ja... en de vogeltjes floten daar buiten even als voorheen om het dak van het atelier aan den zandweg; 't was alsof men nog eens terug leefde in die gulden dagen... ja, ja zoo was het! — Te Wolfhezen niet waar? O dat schoone, dat onvergetelijke, dat eenige Wolfhezen! En — de goede Oerder was toen nog op aarde, hij, die nog maar kort geleden den laatsten adem aan 's meesters trouwen boezem had uitgeblazen.

„Ja die vervlogen dagen dáár — dáárginder. — O, ze zijn de gelukkigste dagen van mijn leven geweest!”

En wat al herinneringen drongen zich op aan den

geest. Ook aan den dag toen men den jongste heel **HEEL** vroeg bezocht, aan gene zijde der rivier, en hij zijn vrienden de rijke Betuwe door, naar de Nijmeegsche heuvels reed. Toen alles zoo heerlijk schitterde, klets nat van de dauw, in het blanke vroege morgenlicht: de mal-sche weiden met het glimmende vee onder de zilveren wilgen, de weit- en haver- en de geurende klavervelden, de hofsteden met de hooge schuren en graanbergen, waar hier en daar een ooievaar op blonk; toen het paardje dat alles zoo moedig voorbij draafde, en van geen stilsthouden wist, dewijl men nog verder moest ginds naar de schoone natuur aan de overzij van den Waal.

Doch wie zou ze noemen al de herinneringen die zich opdeden aan den geest; de herinneringen aan al het schoone dat men genoten had!

Ja de toon waarop de meester sprak, dat was de toon van weleer.... dat was..... Doch hoor, die toon verzwakte allengs — en — daar lag hij weer achterover in den zetel met geslotene oogen. Helaas! het was geen terugkerende kracht, maar een overspanning geweest, en die overspanning werd maar al te spoedig met een dubbele afmatting achtervolgd.

En altijd was de oude leerling zoo welkom wanneer hij nog eens die geliefde hand kwam drukken.

Maar hoe week werd er hem niet zelden het hart.

Op een avond toen de huismoeder de thee schonk, kwam een der jongste meisjes de kamer binnen met het bericht, dat er een man was die vader spreken wilde.

Maar vader kon immers niet komen. Ze moest maar eens vragen wat hij verlangde.

En het lieve kind kwam terug en zeide in haar een-

voud: Dat de man gehoord had dat er wel spoedig een onderwijzer aan de teekenschool zou noodig zijn, en — als vader er wat aan doen kon ?” Ach dat ging door merg en been!

„Zeg aan dien man dat het zóóver nog niet gekomen is,” klonk ’s vaders antwoord. En het eenige wat de doodsbleeke man er bijvoegde was op goedaardigen toon: „Men kon toch wat kiescher zijn!”

En op dien morgen! neen, het oogenblik vergeet hij nimmer toen de twee oudste, de frissche blozende dochters van dien innig geliefden vader, daar aan weerszijden van den ziekenstoel hadden post gevat. ’t Was het frissche het bloeiende leven, en — de dood. En ze zagen met zulk een innig gevoel van liefde op den dierbare neder, maar zij armen, ze wisten het niet dat hij sterven moest!

„Gaat ge heen?” klonk het op een middag zacht van zijn lippen.

Een diep bewogen gemoed sprak ja, dat het nu tijd werd.

De handdruk werd gegeven. Waarom rustten die handen langer dan gewoonlijk in elkaar?

Reeds wilde de bezoeker om het kamerschut heen verdwijnen — want immers het werd hem zoo wonder, zoo vol in de borst — toen de vraag uit des zieken mond met zachte verheffing klonk: „Maar ge komt toch weerom, niet waar?”

Ach neen, dat zou hij niet, want morgen moet hij met zijn gezin de vaderstad verlaten.

Doch ja, hij keerde nog eens op zijn schreden terug.

Ziet ge brave meester, hij komt nog eens weerom; voelt ge niet — hij drukt u ook nogmaals de hand.

„Vaarwel! God zij met u! Hij geve u het beste!”
dát, dat zei de handdruk van dien jongste, want of de mond heeft gesproken dat weet hij niet, de borst was zoo beklemd, zoo angstig beklemd.

En — de allerlaatste blik van den meester ten afscheid heeft hij niet opgevangen want, het schemerde hem voor de oogen even alsof hij in vurige letteren las: Den goeden vriend ziet gij niet weder, gij drukt des meesters hand voor het laatst. — O, lieve God! voor het allerlaatst!

Nog vóór dat de eerste verkwikkende lentedag het aardrijk verjongde, had reeds het uur geslagen waarin de slag trof die zoo velen in bittere droefheid dompelen zou.

Den vierden van gras-maand, in den vroegen morgen, ontviel Hendriks in den ouderdom van zeven-en-vijftig jaren aan de kunst en aan hen die hem beminden of achtten.

En, zou het nog noodig zijn te vermelden in welk een stemming de vroome schilder zijn jongste ure te gemoet ging? Is het noodig te verzekeren dat, bij een innige bede om nog gespaard te worden, vooral ter wille zijner lieven, zijn hart en mond steeds getuigde: „Wat de Heer doet zal goed wezen!”

En Hendriks' vriend, die zich het lot zijner nagelaten betrekkingen met zooveel warmte heeft aangetrokken, de belanglooze uitgever van dit boekske die in geloofsrichting met hem wellicht het meest overeenstemde — HIJ getuigt van die overgave — en van zijn ziel en van zijn dierbaren aan God den Heer: „Dat is de zegepraal des geloofs!”

Treffende getuigenis. Als dankbare blijmoedige overgave aan God en ook zóó zijn wil te volbrengen op aarde, dan de zegepraal des geloofs mag heten, — en wij kennen bij eigen krachtige werkzaamheid naar 's menschen roeping geen andere — immers dan is dezelfde zegepraal te behalen langs zeer verscheiden wegen; dan is de vrucht wel smakelijk al komt ze van zeer verschillend zich kronkelende takken, en dan o mensch: **Waarom VERVOLGT en VERKETTERT en PLAAGT en MISKENT gij elkan-** der in uw zondige onverdraagzaamheid, in uw vermeende geloofsverzekerdheid, alsof slechts waarachtige vroomheid en oprechte liefde tot den Schepper ware te vinden bij hen die **DENKEN** als gij, als **GIJ**, die misschien wel het middelpunt der waarheid meent te wezen. O menschenkind, die naar den palm der overwinning's treeft, waarom ziet ge niet toe eer ge in **BLINDEN OVERMOED** den medestrijder doodt, die slechts een ander wapenkleeft draagt dan gij. Zou dat de geest van den Stichter der Christelijke Godsdienst zijn? Neen, neen zeg ik u! Gelooven is niet voor wáár houden; het is **DOEN**, het is zich zelven en Gods geslachte veredelen en vooruitbrengen; het is werken in liefde, met het oog op een God, een nooit geheel begrepen maar daarom juist een te grooter God!

Hier, bij des edelen graf — waarover nu het lentekoeltje vrede suist, hier roepen wij u toe: O verblinde drijver laat af! Verdraag u in liefde, dat deed de man wiens beeld wij schetsen, dat is waarachtige Godsdienst. Immers: te werken in liefde en te willen wat God wil, dát is de zegepraal des geloofs!

Een uitstekend kunstenaar en een bijzonder godvruchtig mensch is gestorven.

Aan zijn graf sprak de tegenwoordige Oosterbeeksche leeraar der Hervormde gemeente Dr. w. ZEGERS een hartelijk woord.

Onze Alexander Verheull strooide een bloem op zijn graf, en wil een palet en een bijbel doen houwen op de zerk die het dekken zal.

En nu, betwist nog iemand den jongsten leerling het recht om het kunstattalent van zijn meester zoo hoog te roemen als hij het deed, al verborg hij ter wille der waarheid de zwakke zijde niet; geeft men aan Hendriks nog niet de eere als één van Neerlands eerste landschapsschilders. Wij herhalen dan eenvoudig wat onze eenige BOSBOOM nog onlangs mocht getuigen:

Toen ik voor 't eerst te Wolfhezen kwam,," zoo sprak hij, „toen zei ik: ZIE DAT IS HENDRIKS!”

En — zegt een onwillige van den brave nóg: die FIJNE. Luister, ei luister dan even wat de man getuigt die duizende menschen heeft zien worstelen met den dood; van wiens medische kunde gansch Nederland spreekt en wel daarom vooral, dewijl zij op menschenkennis gegrond is:

„ZIJNE KALME BERUSTING” — zoo schrijft de Utrechtsche hoogleeraar Loncq aan de bedroefde weduwe, „WAS MIJ ZIELVERHEFFEND, WAARLIJK — MEN ZIET DIE NIET DAGELIJKS.”

Hendriks de geniale kunstenaar, de buitengewoon godvruchtige man is gestorven, en, stelde de leerling deze regelen dewijl hij behoefte had iets van den geliefden meester te verhalen, om zijn nagedachtenis — zoo het wezen mag — te doen eeren gelijk zij verdient, om liefde en verdraagzaamheid te prediken waar die vergeten wordt: er is nog een andere reden die hem bewoog tot het stellen dezer bladen:

De meester laat een weduwe met acht nog onverzorgde dochters na en

Maar immers: De onsterfelijke naam die een uitstekend kunstenaar achterlaat is een kostelijke erfenis voor zijn volk; en het volk, fier op zulk een legaat, snelt haastig toe waar het zich van den heiligen plicht der dankbaarheid heeft te kwijten, aan diep bedroefde gade of aan teeder kroost!

Zoo zal het zijn! Die hope wordt zeker niet beschaamd, en — terwijl de bewogen leerling hier nogmaals denkt aan dat laatst, dat allerlaast vaarwel, en in gedachten de hand van den dierbaren meester drukt, den godvruchtigen SCHILDER VAN WOLFHEZEN, dan rijst de beë in zijn ziel: „Och menschen onder dezelfde zon, vraagt toch niet wát en hoeveel uw medescheepsel kon gelooven, ziet wat hij DEED, en, was hij beter dan gij, richt den blik dan ten hoogen, slaat u op de borst, gaat heen — en wordt beter!”

's Grav. 23 Mei 1865.

